

Pilar 3
SpareBank 1 SMN
2017

Innholdsfortegnelse

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	3
2. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN	8
3. REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)	16
3.1 KREDITTRISIKO	19
3.1.1 <i>Styring av kredittrisiko</i>	20
3.1.2 <i>Måling av kredittrisiko</i>	20
3.1.3 <i>Risikoklassifiseringssystemet</i>	21
3.1.4 <i>Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak</i>	24
3.1.5 <i>Validering</i>	24
3.2 MARKEDSRISIKO	39
3.3 LIKVIDITETSRISIKO	40
3.4 OPERASJONELL RISIKO	42
4. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)	45
4.1 OPPSUMMERING	45
4.2 KREDITTRISIKO	47
4.3 MARKEDSRISIKO	47
4.4 OPERASJONELL RISIKO	48
4.5 LIKVIDITETSRISIKO	48
4.6 EIERRISIKO	49
4.7 FORRETNINGSRISIKO	50
4.8 STRATEGISK RISIKO.....	51
5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV	51

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

For å sikre at finansforetak er solide og robuste ovenfor svingninger og sjokk i økonomien, reguleres finansforetakene av finansielle myndigheter, blant annet med krav til kapitaldekning. Kapitaldekningsregelverket Basel I, som fokuserte på minimumskrav for risikovektet kapital, ble innført i 1988. Svakheter ved Basel I medførte at EUs direktiv for kapitaldekning, Basel II, ble innført i Norge i 1. januar 2007. Basel II ble innført som en videreføring og erstatning av Basel I, med det formål å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom bedre risikostyring og kontroll, mer risikosensitivt kapitalkrav, tettere tilsyn og mer informasjon til markedet. Basel II bygger på tre pilarer:

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Krav til risikostyring og internkontroll, herunder krav til interne prosesser for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggskapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon

Pilar 3: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon. Informasjonskravet skal gi omverden ytterligere innsikt i foretakets risikoprofil, og dermed virke disiplinerende.

Etter finanskrisen i 2008 la EU-kommisjonen frem et forslag til nytt kapitalkravsdirektiv i EU, CRD IV. CRD IV bygger på de internasjonale anbefalingene i Basel III fra Baselkomiteen for banktilsyn, og inneholder blant annet skjerpede krav til ansvarlig kapital og krav til kapitalbuffere. For norske kredittinstitusjoner trådte CRD-IV i kraft fra og med juli 2014, med gradvis innføring frem til 1. juli 2016. Minimumskravet til ansvarlig kapital fra Basel I og II på åtte prosent videreføres i CRD IV, men kravene til ansvarlig kapital ble skjerpet. Videre ble det innført krav til ulike kapitalbuffere som går utover dette minstekravet og som til sammen utgjør kombinerte bufferkrav. For å unngå at forskjellen i kapitalbehov beregnet med interne modeller og standardmodeller skulle bli for stor ble det innført overgangsregler for minimum beregningsgrunnlag for IRB-banker (Basel I gulvet). Basel I gulvet er satt til 80 prosent av krav til ansvarlig kapital under Basel I-regelverk.

Pilar 1

Minimumskravet til kapitaldekning er 8 % av beregningsgrunnlaget. Minimumskravet til kapitaldekning kan oppfylles med inntil 2 % tilleggskapital og inntil 1,5 % i fondsobligasjon (hybridkapital). Videre ble det innført krav til ulike kapitalbuffere som går utover dette minstekravet og som til sammen utgjør kombinerte bufferkrav. SMN har som mål å oppfylle minimumskravene gjennom maksimal bruk av fondsobligasjon og tilleggskapital.

Kapitaldekningen beregnes som angitt i figuren nedenfor.

$$\frac{\text{Ren kjernekapital} + \text{Øvrig kjernekapital} + \text{Tilleggskapital}}{\text{Kredittrisiko} + \text{Markedsrisiko} + \text{Operasjonell risiko} + \text{Basel I gulv}} \geq 8 \%$$

Figur 1 - kapitalkravsberegning

Figuren nedenfor viser de ulike metodene bankene kan benytte for å komme frem til beregningsgrunnlaget.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode *)	Interne målmetoder	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode *)		AMA-metoden *)

*) Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

Figur 2 - kapitalkravsmodeller

For banker som er godkjent å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko, betyr det at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko er basert på bankens interne risikovurderinger. Dette vil gjøre det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad vil samsvare med risikoen i de underliggende porteføljer.

Ved bruk av Avansert IRB-metode beregnes risikoparametrene misligholdssannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) som benyttes for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD) samt tapsgrad (LGD) ved bruk av egne modeller. Disse parametrene benyttes for beregning av kapitalkravet.

Implementering av kapitaldekningsregelverket i SpareBank 1 SMN

SpareBank 1 SMN har fått godkjenning av Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko fra og med 2007.

SMN mottok tillatelse til å anvende AIRB-metode på foretakporteføljen i februar 2015.

Datterselskapet SpareBank 1 SMN Finans AS har implementert PD-baserte kredittmodeller for porteføljeoppfølging og implementerte i 2011 også PD-modeller for anvendelse i innvilgelsesprosessen. Selskapet bygger erfaring med modellene, og det er planer om en senere overgang til IRB-metoden, og porteføljen rapporteres derfor etter standardmetoden inntil videre. Selskapets hovedvirksomhet er leasingfinansiering samt billån med salgspant. Ved årsskiftet utgjorde beregningsgrunnlaget for SpareBank 1 SMN Finans AS 6,4 % av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko beregnet etter nye kapitaldekningsregler for konsernet.

Figuren nedenfor viser de hovedmetodene som SpareBank 1 SMN bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Risikotype	Område	Metode	
Kredittrisiko	Stater	Standardmetode	
	Institusjoner	Standardmetode	
	Borettslag, lag og foreninger	Standardmetode	
	Foretak – morbank	IRB-avansert	
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked	
	SpareBank 1 SMN Finans	Standardmetode	
	SpareBank 1 SMN Invest	Standardmetode	
	Allegro Forvaltning	Standardmetode	
	Massemarked – SpareBank 1 Boligkreditt	IRB-massemarked	
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt	Standardmetode	
	Foretak – BN Bank	IRB-avansert	
	Massemarked – BN Bank	IRB-massemarked	
	Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank	Standardmetode
		Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetode
Valutarisiko – morbank		Standardmetode	
Døtre og andre deleide selskap		Standardmetode	
Operasjonell risiko	Morbank	Sjablongmetode	
	Døtre og tilknyttede selskaper	Basismetode	

SpareBank 1 SMN har eierandeler i følgende selskaper per 31.12.2017:

- SpareBank 1 Boligkreditt AS 19,9 %
- SpareBank 1 Næringskreditt AS 33,7 %
- BN Bank ASA 33 %
- SpareBank 1 Kredittkort AS 17,9%

SpareBank 1 SMN sin andel av kapitalkravet til disse selskapene konsolideres inn i SpareBank 1 SMNs kapitaldekningsrapportering basert på konsernets eierandel. SpareBank 1 SMN eier også 19,5 prosent av SpareBank 1 Gruppen. Den del av investeringen som overstiger 10 % av ren kjernekapital går til fradrag i SpareBank 1 SMNs rene kjernekapital. Den delen av investeringen som inngår i den rene kjernekapitalen har en risikovekt på 250 %.

Kombinerte bufferkrav

I tillegg til minimumskravet om ansvarlig kapital på 8 % er norske banker pålagt kombinerte bufferkrav som skal oppfylles med ren kjernekapital. Bufferkravene er sammensatt som følger:

- Krav om bevaringsbuffer (2,5 %)
- Krav om systemrisikobuffer (3 %)
- Krav om motsyklisk buffer (0-2,5 %)
- Krav om buffer for systemviktige institusjoner (1-2 %)

Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 % av bankens beregningsgrunnlag gjelder alltid, og formålet er å sikre at bankene bygger kapital i gode tider, for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i nedgangsperioder. Systemrisikobufferen skal dempe langsiktig ikke-syklisk eller makrorisiko.

Systemrisikobuffer (3 prosent): Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting. Systemrisikobufferen på tre prosent skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet.

Motsyklisk buffer skal dempe effektene av sykliske variasjoner ved at institusjonene må bygge opp ekstra bufferkapital i perioder med særlig sterk kredittvekst. Det legges til grunn at denne bufferen ikke skal brukes til finstilt makroøkonomisk styring fra Norges Banks side. Nivået fastsettes av Finansdepartementet etter råd fra Norges Bank, og størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursituasjonen. Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning. Økning av motsyklisk buffer skjer med en 12 måneders varslingsfrist. Reduksjon av motsyklisk buffer kan gjennomføres umiddelbart. Motsyklisk buffer er satt til 2 % med virkning fra 31.12.17.

Bufferkrav for systemviktige institusjoner (SIFI) 2 %. Bufferen skal redusere sannsynligheten for vanskeligheter hvor en avvikling av en institusjon kan medføre finansiell ustabilitet og betydelige forstyrrelser i realøkonomien. I all hovedsak er det institusjoner med en forvaltningskapital på minst 10 prosent av Fastlands-Norges BNP, eller en andel av utlånsmarkedet på minst fem prosent, som defineres som systemviktig. SMN er ikke definert som systemviktig.

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Pilar 2 stiller krav til bankens prosess for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå, ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). ICAAP omfatter risikotyper som ikke er dekket av pilar 1, og skal være fremoverskuende. I tillegg definerer pilar 2 Finanstilsynets tilsynsprosess.

Tilsynsmyndighetene skal gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Tilsynsprosessen skal følge kravene til Supervisory Review and evaluation Process (SREP), og kan munne ut i et individuelt Pilar 2 tillegg. Finanstilsynet har publisert beskrivelser av de modeller og metoder de benytter i sin fastsettelse av Pilar 2 tillegg¹. Finanstilsynet definerer i sin tilnærming at kapitalkrav knyttet til overgangsreglene er et selvstendig krav, som ikke kan brukes til å dekke andre risikotyper under Pilar 2.

Finanstilsynet fastsatte i 2016 individuelle krav til Pilar 2-tillegg for SMN. Finanstilsynets pilar 2 tillegg ble på 2,1 %. Finanstilsynet fastsetter pilar 2 tillegg for SMN hvert annet år.

Dersom banken kommer i brudd på de kombinerte bufferkravene må det fremlegges en kapitalplan for Finanstilsynet i løpet av fem virkedager. Banken kan fortsatt drive sin virksomhet, men et brudd vil medføre begrensninger i disponering av årsresultat.

SpareBank 1 SMN har et mål for ren kjernekapital på 15 % pr 31.12.2017, gitt det kjente nivået på motsyklisk buffer. Dette gir en ledelsesbuffer på 0,9 % i forhold til samlede Pilar 1-krav som pilar 2 tillegg. Banken vurderer at denne bufferen er tilstrekkelig til å fange opp svingninger i resultat og vekst som kan påvirke ren kjernekapital samt beregningsgrunnlag.

---

¹ http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Rundskriv/2016/2_kvartal/Finanstilsynets-praksis-for-vurdering-av-risiko-og-kapitalbehov/

Pilar 3 – Offentliggjøring av informasjon

Rapporteringskravet i forhold til Pilar 3 fremgår av kapitalkravsforskriftens del IX, kapittel 45 og 46. Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikostyring, risikomåling og kapitaldekning.

Baselkomiteen har publisert reviderte krav til Pilar 3-rapportering som skal implementeres innen utgangen av 2016. De reviderte kravene er p.t. ikke gjennomført i EU.

SpareBank 1 SMN publiserer utfyllende analyser og datagrunnlag kvartalsvis gjennom ”Supplementary Information”.

Innføring av et uvektet kjernekapitalkrav (Leverage Ratio)

Innføring av et uvektet kjernekapitalkrav skal virke som et supplerende kapitalmål til det risikovektede kapitalkravet. En uvektet kjernekapitaldekning kan gi nyttig informasjon om den risikovektingen som benyttes, og i siste instans være en «back stop» hvis det er benyttet svært lave risikovekter. Norske banker har, sammenlignet med flere av sine internasjonale konkurrenter, høye risikovekter, og dermed en lavere rapportert kapitaldekning.

Kravet til uvektet kjernekapitalandel er satt til 3% med virkning fra 30. juni 2017. Alle banker skal i tillegg ha en buffer på ytterligere 2 %. Kravet for SMN er derfor på 5 %.

Ved utgangen av 2017 var konsernets uvektede kjernekapitalandel på 7,2 %, ned fra 7,4 % pr utgangen av 2016. Styret har vedtatt et minimumsnivå på uvektet kjernekapitalandel på 5 %.

Ved beregning av uvektet kapitalkrav skal konsolideringsreglene for kapitaldekningsregelverket anvendes. For SMN vil det medføre at man foretar proporsjonal konsolidering av tilknyttede selskap. I tillegg til den kapitaldekningsmessig konsoliderte balansen skal det foretas justeringer for off-balance poster. Ved utgangen av 2017 var eksponeringsmålet for SMN på 218,5 mrd NOK.

Tellende kjernekapital var 15.824 mill NOK.

Kvantitative likviditetskrav

Innføring av likviditetskrav (LCR)

Finansinstitusjoner møter stadig strengere krav for å ha en tilstrekkelig likviditetsbuffer for å overleve perioder med stort stress. LCR (Liquidity Coverage Ratio) har store likhetstrekk med tradisjonelle likviditetsindikatorer, men stiller strenge krav til hva som kvalifiserer som likvide aktiva. I hovedsak inngår kontanter, statspapirer og svært likvide aktiva (i dette tilfelle definert som obligasjoner med fortrinnsrett og godt ratede industriobligasjoner). Disse aktivaene skal dekke en netto negativ kontantstrøm i en stresset periode på 30 dager. I stresset inngår både balanse og off-balanceposter.

Innføring av krav om langsiktig finansiering (NSFR)

I etterkant av finanskrisen har fokus i større grad rettet seg mot løpetiden på bankens finansiering. Gjennom etablering av dette nøkkeltallet skal en sikre at bankens eiendelsside i balansen er tilstrekkelig langsiktig og stabilt finansiert, i dette tilfellet definert som finansiert med løpetider over ett år. Kravet forventes innført i 2018.

2. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og å ha en så høy kvalitet i sin risikoppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Bankens risikoprofil er kvantifisert gjennom mål for rating, konsentrasjon, risikojustert avkastning, misligholdssannsynlighet, tapsgrader, forventet tap, nødvendig økonomisk kapital, regulatorisk kapitaldekning samt forventede likviditetsmessige regulatoriske krav.

Prinsippene for risikostyring i SpareBank 1 SMN er fastsatt i bankens risikostyringspolicy. Banken legger stor vekt på å identifisere, måle, styre og følge opp sentrale risikoer for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier

Risikostyringen skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikostyringen skal videre sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen og risikokostnadene, og gjennom dette å skape et bedre beslutningsgrunnlag
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- Å unngå uventede negative hendelser som kan være ødeleggende for konsernets drift og omdømme i markedet

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke uventede tap. Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en 12 måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov, legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er svært lav.

Avkastningen på risikojustert kapital er et av de viktigste strategiske resultatmålene i den interne styringen av SpareBank 1 SMN. Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten, og at det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen. Beregningene av risikojustert kapital gjør det mulig å sammenligne risiko på tvers av risikogrupper og forretningsområder. Til dette formålet har banken implementert EVA-beregninger (Economic Value Added) for å følge den risikojusterte lønnsomheten i forretningsområdene. I tillegg måles og følges risikoen opp gjennom måling av blant annet rammebruk og viktige porteføljesisikomål.

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av Risk Management, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet.

ANSVAR FOR RISIKOSTYRING OG KONTROLL

Risikostyring og kontroll er en del av SpareBank 1 SMN sin virksomhetsstyring som er beskrevet i kapitlet "Eierstyring og selskapsledelse" i årsrapporten. Konsernets kontroll- og styringsmodell tar sikte på uavhengighet i risikorapporteringen, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

I prosessen for risiko- og kapitalstyring er organisasjonskulturen selve grunnmuren som de andre elementene bygger på. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres

individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Figur 2 - roller og ansvar i risikostyringen

Risikostyringsprosessen i SMN deles inn i følgende funksjoner:

- en utøvende funksjon (inkluderer både linje (kundeansvar) og stab (styring/støtte/kontroll))
- en uavhengig overvåkingfunksjon (Risk Management og Compliance)
- en uavhengig bekreftelsesfunksjon (intern revisjon)

Denne kontroll- og styringsmodellen skal sikre uavhengighet i beslutning og rapportering, og ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt. Et viktig prinsipp er at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Risk Management og compliance-funksjonen fjerner ikke noe av resultatenhetenes ansvar for god risikostyring.

Et viktig fundament i en effektiv risikostyring vil være en sterk risikokultur, som kjennetegnes ved høy bevissthet om risiko og risikostyring i hele konsernet. Et slikt grunnlag innebærer at enhver medarbeider har en god forståelse for sin egen virksomhet og handlinger, og de risikoer som er forbundet med dette. Ansvaret for risikostyring er delt mellom styret, konsernledelsen og linjeledelsen.

Bankens risikostyringsprosess tar utgangspunkt i styrevedtatte strategier for overordnet risikostyring samt vurdering av kapital situasjon som definerer risikoappetitt samt økonomisk kapasitet for risikoeksponering.

Videre vedtas risikostyringsstrategier for ulike risikotyper, samt strategier for de ulike forretningsområdene som oversetter risikoappetitt og ambisjoner til konkrete mål.

Det legges vekt på at forretnings- og risikostyringsstrategiene er godt avstemt. Løpende utvikling i forhold til forretningsmessig måloppnåelse rapporteres til styret på månedsbasis gjennom blant annet konsernsjefens målekort, regnskapsrapportering samt statusrapporter fra forretningsenhetene. Dette danner grunnlaget for at styret kan vurdere om enhetene når sine forretningsmessige mål.

Styret mottar kvartalsvise risiko- og compliancerapporter som gir styret grunnlag for å påse at aktivitetene gjennomføres innenfor den risikoprofil som styret har vedtatt.

Videre bekrefter internrevisjonen at aktivitetene er gjennomført innenfor det rammeverk for internkontroll som er etablert, samt at dette rammeverket er hensiktsmessig. Internrevisjonen møter styrets risikoutvalg i forkant av styrebehandlingen for å gjennomgå funn og observasjoner.

Styringssystemer

Banken har utviklet en applikasjonsportefølje av styringssystemer som er distribuert til alle ledere i banken.

Flere av ledelsesinformasjonssystemene er sentrale i avlesing, analyse, dokumentasjon, rapportering og lagring av informasjon knyttet til både sentrale parameter i konsernets IRB-system, samt oppfølging av forbedringstiltak. De viktigste systemene i denne sammenheng er:

Balansert målekort (BMK), som utvikles for hver divisjon, og som har med sentrale indikatorer som er tett knyttet til IRB-systemet. Som f. eks risikojustert avkastning, andel høyrisiko, kredittkvalitet og mislighold

Porteføljestyringssystemet (PorTo), som er konsernets system for å avlese og rapportere sentrale risikoparametre knyttet til utlånsaktiviteten, herunder:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Tapssannsynlighet gitt mislighold (LGD)
- Eksponering gitt mislighold (EAD)
- Forventet tap (EL)
- Uventet tap (UL)
- Risikojustert avkastning (RARORAC)
- Tapsutsatte engasjementer

Porteføljestyringssystemet gir også oversikt over faktisk migrasjon og grunnlagsdata for validering og stresstesting. Systemet er fleksibelt, og det er enkelt for den enkelte bruker å eksportere data over i regneark for å gjøre sensitivitetsanalyser og what-if analyser på egen portefølje.

Porto benyttes også som utgangspunkt for budsjettering og fastsettelse av kredittstrategiske mål for kommende periode.

Styret i SpareBank 1 SMN har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav.

Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen, samt alle vesentlige aspekter ved risikostyringsmodellene og beslutningsprosessene.

Konsernsjefen har ansvaret for risikostyringen. Dette betyr at Konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjefen er også ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Forretningsområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til Konsernsjef. Avdelingen har ansvaret for konsernets risikomodeller og for videreutvikling av effektive risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåking.

Compliance-funksjonen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Funksjonen identifiserer, vurderer og gir anbefalinger, samt overvåker og rapporterer innenfor regulatoriske rammeverk som gjelder SpareBank 1 SMN.

Kredittutvalg. Konsernet har for et sentralt konsernkredittutvalg og et kredittutvalg for SMB-kunder. Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver med:

- vurdering av låne- og kredittsøknadene, inkl. fornyelser av engasjement, i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner
- legge spesiell vekt på avdekking av risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foreta en egen selvstendig kredittisikovurdering
- forsikre seg om at konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer er klarlagt

Spesialengasjement. Banken har en egen avdeling for spesialengasjement som bistår kundenheten i behandlingen av kunder hvor det er åpenbart, eller anses overveiende sannsynlig, at kunden ikke vil kunne betjene sine forpliktelser uten at det iverksettes tiltak ut over ordinær oppfølging.

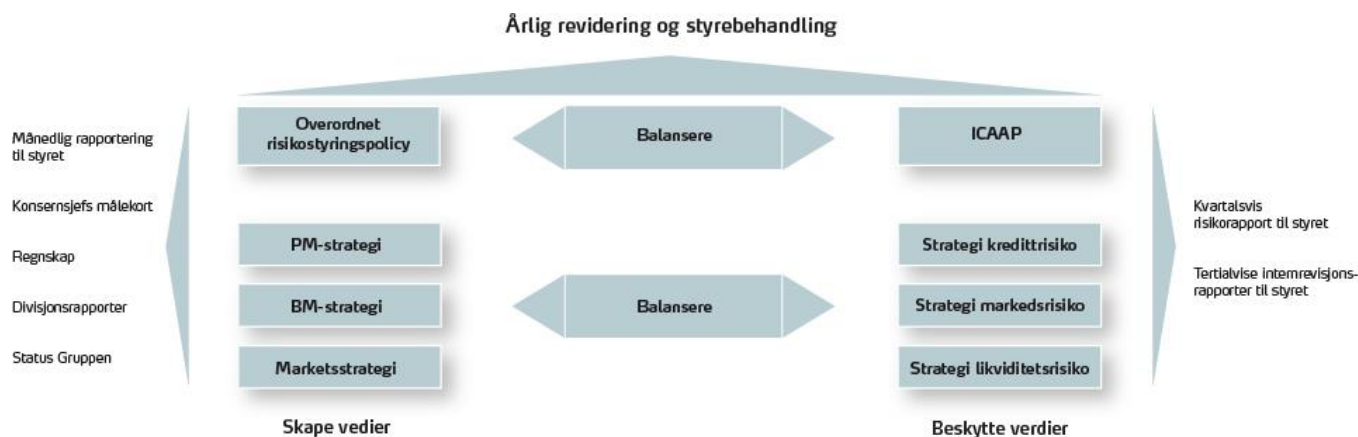
Kredittutvalg for kredittsikring (KUR). Det er etablert et eget kredittutvalg for kredittsikring (KUR) som skal ha hovedfokus på risikoutsatte engasjement. Utvalget behandler saker definert på sentral watch-list, og omfatter i hovedsak engasjementer over kr. 50 mill.

Valideringskomité. Valideringskomiteen gjennomgår minimum årlig valideringen av bankens IRB-modeller. Komiteen behandler også forslag om implementering av ny- og videreutviklede versjoner av bankens IRB-modeller. Komiteen innstiller overfor bankens styre, som fatter endelig vedtak.

Balansekomiteen har ansvaret for behandling av saker i tilknytning til kapitalstruktur og likviditetsrisiko, markedsrisiko, internprising av kapital og etterlevelse av rammer fastsatt av styret.

Internrevisjonen er et redskap for styret og administrasjonen som overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjon utføres av ekstern leverandør, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Rapporten med eventuelle anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring, blir kontinuerlig gjennomgått.

Internrevisjonen skal regelmessig og minimum årlig revidere IRB-systemet, herunder modellene som ligger til grunn for beregning av risikoparameterne, anvendelse og etterlevelsen av forskrift om kapitalkrav. Det er selskapet KPMG som utfører internrevisjonen i konsernet.

Figur 3 - oversikt over sammenhenger forretningsstrategier og risikostrategier

KAPITALSTYRING

SpareBank 1 SMN har en målrettet prosess for kapitalstyring som i størst mulig grad skal sikre:

- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske mål og vedtatte forretningsstrategi.
- Konkurransedyktig avkastning.
- En tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil.
- Konkurransedyktige vilkår og en god langsiktig tilgang på innlån i kapitalmarkedene.

- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger.
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde.
- At ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Det er en langsiktig målsetting at innenfor den vedtatte forretningsstrategien skal den risikjusterte kapitalen i størst mulig grad allokteres til de områdene som gir høyest risikjustert avkastning.

Gjennom lovverket er SpareBank 1 SMN underlagt et regelverk for minstekrav til kapitaldekning og soliditet. CEBS (Committee of European Banking Supervisors) har gitt retningslinjer for tilsynsmyndigheter når de skal vurdere institusjonenes prosesser for styring av risiko og kapitalbehov i form av en ICAAP-prosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Som en integrert del av sin risikostyringspolicy har SpareBank 1 SMN etablert en kapitalallokeringsprosess (ICAAP) for å sikre at banken til enhver tid har en tilstrekkelig ansvarlig kapital i forhold til valgt risikoprofil. Videre skal prosessen sikre en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse. Banken har utarbeidet en recoveryplan for håndtering av soliditet- og likviditetssituasjonen i tilfelle konsernet skulle komme i en situasjon med et sterkt press på den rene kjernekapitaldekningen, og i perioder med urolige finansmarkeder. Det foretas løpende målinger av KRI-er (Key Risk Indicators) for å fange opp signaler som tilsier at banken beveger seg mot definerte trigger-nivåer. Mulige tiltak er identifisert og kvantifisert.

Kapitalstyringsprosessen skal:

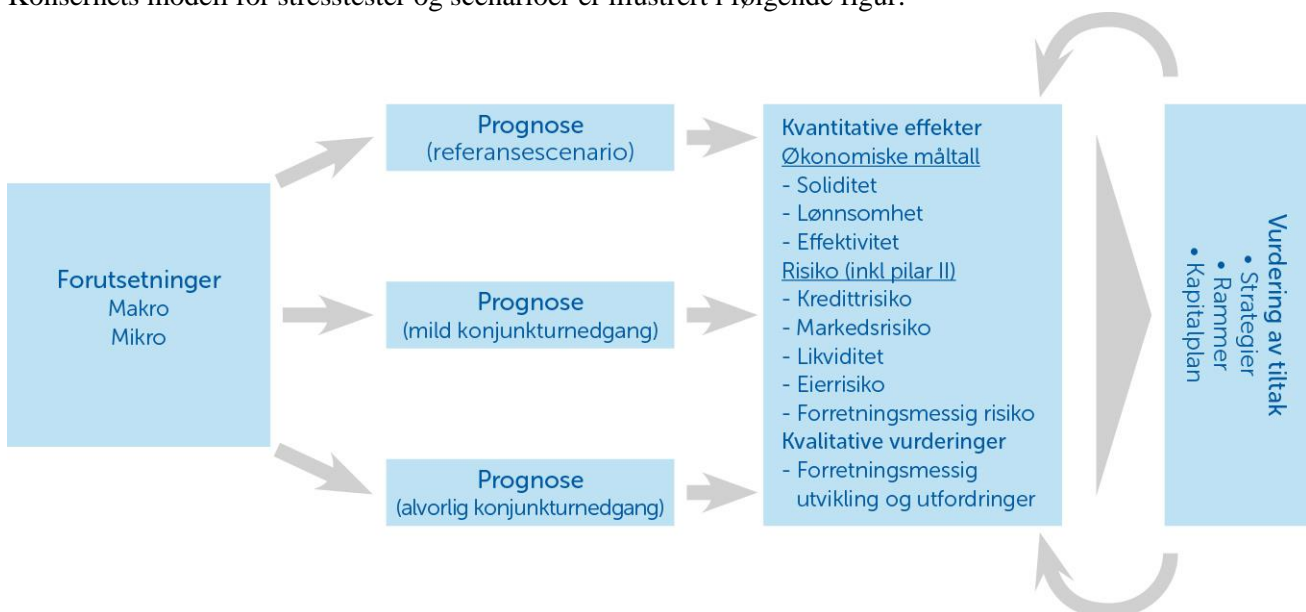
- være risikodrevet og omfatte alle vesentlige typer risiko i konsernet
- være en integrert del av forretningsstrategien, styringsprosessen og beslutningsstrukturen
- være framoverskuende og det skal gjennomføres stresstester
- være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko
- gjennomgås regelmessig, og minst årlig av styret

Stresstester

Sentralt i vurdering av konsernets langsiktige kapitalbehov er prosess og modeller for stresstester. Hensikten er å identifisere forhold som kan påvirke risikobildet og kapitaldekningen i negativ retning. Stresstestene skal omfatte alle vesentlige deler av risikobildet, og skal inkludere en vurdering av betydningen for konsernets soliditet.

Stresstestene skal representere forhold som vil kunne inntreffe fra tid til annen, og som SpareBank 1 SMN bør ta høyde for under hensynet til langsiktig drift. Vurdering og fastsettelse av nødvendig kapitalbehov inngår i en samlet risikovurdering, sammen med vurdering av fremtidige vekstplaner og strategier.

Konsernets modell for stresstester og scenarier er illustrert i følgende figur:

Figur 4 - struktur - stresstesting

En betydelig utfordring er å definere, samt oversette makroforutsetningene til forretningsmessige effekter ved vurdering av:

- kredittscoremodellene – vurdering av migrasjon og endringer i misligholdssannsynlighet, forventet og uventet tap
- soliditet og lønnsomhet – prognoser for normal utvikling og ulike økonomiske tilbakeslag
- likviditet (finansiering) – konsernets utfordringer og sårbarhet knyttet til endringer i finansiering og situasjon knyttet til eventuell generell finansiell krise, eller spesielle situasjoner for banken
- påvirkning på markeds- og konkurransesituasjonen

Beskrivelse av scenarioer

For å definere makroscenarioene har vi benyttet en enkel makromodell som ivaretar et minimumskrav til konsistens mellom makro størrelsene. Modellen har mange likhetstrekk ved Norges Banks makromodeller, men er betydelig forenklet for å kunne være operativ i Excel. Modellen inneholder følgende sammenhenger:

- Produksjonsgapet modelleres som funksjon av historisk produksjonsgap, realrente og et restledd
- Inflasjonen modelleres som funksjon av historisk inflasjon, produksjonsgap og et restledd.
- Nominell pengemarkedsrente modelleres som funksjon av avviket mellom inflasjon og inflasjonsmålet, produksjonsgapet og et restledd (Taylor-rente).
- Arbeidsledighet modelleres som funksjon av historisk arbeidsledighet samt nivå og endring i produksjonsgapet.
- BNP-veksten modelleres som funksjon av produksjonsgapet og forutsetning om potensiell vekst.
- Driftsinntekt, driftskostnad og driftsresultat modelleres som funksjon av BNP-vekst, inflasjon og nivå på produksjonsgapet samt et restledd. Nivå på produksjonsgapet bestemmer utviklingen i marginen, dvs forholdet mellom vekstratene i driftsinntekter og driftskostnader.
- Finanskostnadene er en enkel funksjon av nominell pengemarkedsrente samt et restledd som for eksempel tar hensyn til endringer i risikopremier.

Denne modellen er implementert i alle makroscenarioene ved vurdering av effekt på utviklingen i balanse, resultatet og risiko, og benyttes spesielt for å estimere effekter på kredittrisiko. Andre størrelser blir fastsatt med større grad av ledelsesskjønn.

For banken er det viktig at scenarioet og stresstesten for et alvorlig økonomisk tilbakeslag tar utgangspunkt i alvorlige - men mulige – rystelser i økonomien, slik at disse gir svar på hvor mye som kan gå tapt, ikke nødvendigvis hvor mye det er sannsynlig å tape. Dette innebærer at disse ikke behøver å gi uttrykk for endringer vi anser som sannsynlige, dette fordi vi i forutsetningene sier at alle hendelser skjer samtidig (korrelasjon = 1).

Når det gjelder effekter av store kriser er disse, som nevnt, mer et grunnlag for å illustrere effekten av mulige rystelser i økonomien og virkning på bankens lønnsomhet og soliditet. Dette som grunnlag for ledelsens diskusjoner knyttet til mulige og nødvendige tiltak hvis en stor bankkrise skulle oppstå.

For myndighetene er det viktig av bankene gjennomfører scenarioer og stresstester for å avdekke robustheten i finansiell sektor.

SpareBank 1 SMN arbeider jevnlig med økonomiske framskrivninger i et 4 års perspektiv via langtidsprognoser.

Rapportering og oppfølging

Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Konsernets overordnede risikoeksponeringer og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjon og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring som er uavhengig av de enkelte forretningsenhetene i konsernet.

Vesentlig rapportering til toppledelse og styre:

Analyse/rapport	Mottaker/ beslutningstaker		Frekvens			Kommentarer
	Styret	Konsernsjef	Årlig	Kvartalsvis	Månedlig	
Risikostyringspolicy – overordnet	x		x			Vurdering og endring av bankens risikotoleranse innenfor ulike risikoområder – kreditt, marked, likviditet og operasjonell risiko.
Risikostrategi – kreditt, markeds- og likviditetsrisiko	x		x			Vurdering og endring av detaljerte mål og rammer for kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko.
ICAAP	x		x			Prosess for bl.a. å sikre at konsernet har en prosess for å vurdere sin totale ansvarlige kapital i forhold til risikoprofil. ICAAP skal også bidra til å vurdere forsvarlig kapitaldekningsmål og sikre en forsvarlig likviditetsstrategi.
Recoveryplan	x		x			Recoveryplanen skal være et verktøy som skal identifisere muligheter for å gjenopprette finansiell styrke og stabilitet under et hardt finansielt stress. Minimum årlig oppdatering.
Risikorapport	x			x		Kvartalsvis rapportering av status og forventet utvikling i risikoprofilen til konsernet. Skal også gi en bekreftelse på etterlevelsen og oppfyllelsen av de strategiske nøkkeltall og rammer som er nedfelt i konsernets risikostrategi. Rapportering av status på triggernivå i Recoveryplanen.
Nøkkeltallsrapport risiko		x			x	Status og utvikling i forhold til mål og rammer innenfor risikoene kreditt, marked og likviditet.
Valideringsrapport	x			x		Samlet oversikt over kvantitativ og kvalitativ validering gjennomføres årlig.
Økonomi- / regnskapsrapport	x		x	x	x	
Vurdering av nedskrivningsbehov		x		x		Minimum kvartalsvis gjennomgang av store og risikoutsatte engasjementer og porteføljer for vurdering av nedskrivninger – individuelle og gruppe.

Figur 7 – vesentlig rapportering til toppledelse og styret

Risikoområder

SpareBank 1 SMN identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikoområder:

- **Strategisk risiko:** Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.
- **Kredittrisiko:** Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
- **Markedsrisiko:** Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.
- **Operasjonell risiko:** Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.
- **Likviditetsrisiko:** Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.
- **Eierrisiko:** Risiko for tap i datterselskaper, SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Boligkreditt AS er knyttet til den risiko som det enkelte selskap påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av disse selskapene.

- **Forretningsmessig risiko:** Risiko for sviktende inntjening og kapitaltilførsel knyttet til mangel på diversifisering av forretningsgrunnlag eller mangel på tilstrekkelig og permanent lønnsomhet for eksempel på grunn av for høy cost/income rate.
- **Omdømmerisiko:** Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, grunnfondsbevisiere og myndigheter.
- **Compliancerisiko:** Risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

Risikoappetitrammeverk	
Risikotype	Dimensjon
Lønnsomhet	Egenkapitalavkastning
Kapitalisering	Ren kjernekapitaldekning Rating Uvektet kjernekapitalandel
Kredittrisiko	Konsentrasjonsrisiko 20 største Største enkeltengasjement Maksimal tapsrisiko en enkelt kunde
Likviditetsrisiko	Innskuddsdekning Overlevelsessevne uten tilgang til ny finansiering LCR Overføringskapasitet boligkreditt
Markedsrisiko	Maksimal risiko som andel av ren kjernekapital
Eierrisiko	Kapitalanvendelse Egenkapitalavkastning
Operasjonell risiko	Operasjonelle tap og hendelser
Omdømmerisiko	Banken skal ikke involvere seg i forretningsaktiviteter kan skade bankens omdømme.
Compliance	Økonomisk tap og sanksjoner

3. REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)

Konsolidering. Tabellen nedenfor viser forskjellen i konsolideringsgrunnlaget ved konsolidering etter regnskapsreglene og ved konsolidering for kapitaldekningsformål.

Investering i datterselskaper

Aksjer eid av morbanken	Selskapets aksjekapital (1000 kr)	Antall aksjer	Pålydende verdi (1000 kr)	Bokført verdi 31.12	Eierandel
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	612.590	61.259	10,0	499	64,6
SpareBank 1 SMN Invest AS	457.280	457.280	1,0	739	100,0
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	57.803	4.788	10,5	120	87,0
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	17.850	238	72,0	154	100,0
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	6.100	100	61,0	53	100,0
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	200	2.000	0,1	9	100,0
St. Olavs Plass 1 SMN AS	10.000	100.000	0,1	75	100,0
SpareBank 1 Bilplan AS	5.769	41.206	0,1	9	100,0
Jernbanegata 19 SMN AS	1.000	1.000.000	0,1	13	100,0
SpareBank 1 Markets AS	529.221	3.168.991	0	456	73,5

Aksjer eid av datter- og datterdatterselskaper

GMA Invest AS					100,0
Sentrumsgården AS					24,0
Aqua Venture AS					37,6
BrainImage AS					34,5
Omega-3 Invest AS					33,6
Tjeldbergodden Utvikling AS					35,3
Grilstad Marina AS					35,0
GMN 6 AS					35,0
GMN 51 AS					30,0
GMN 52 AS					30,0
GMN 53 AS					30,0
BN Bolig AS					50,0
Brauten Eiendom AS					100,0
SpareBank 1 Kapitalforvaltning AS					100,0
SpareBank 1 Capital Markets Inc					100,0
Leksvik Regnskapskontor AS					50,0

Investeringer i felleskontrollert virksomhet

SpareBank 1 Gruppen AS					19,5
SpareBank 1 Banksamarbeidet DA					17,7
Sparebank 1 Betaling AS					19,7

Investeringer i tilknyttede selskaper

SpareBank 1 Boligkreditt AS					19,9
BN Bank ASA					33,0
SpareBank 1 Næringskreditt AS					33,5
Bjerkeløkkja AS					40,7
SpareBank 1 Kredittkort AS					17,9
SMB Lab AS					20,0
Proaware AS					20,0

Investering i selskaper holdt for salg

SpareBank 1 SMN Kvartalet AS					100,0
Mavi XV AS					100,0
Mavi XI AS					100,0
Mavi XXV AS					100,0
Mavi XXVIII AS					100,0
Byscenen Kongensgt 19 AS					90,0

Tabell 1 - investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskap

SpareBank 1 SMN legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å reallokere kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivningen for disse virksomhetene og for finanskonsernet.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten i de tilknyttede selskapene BN Bank ASA, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Kredittkort AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet.

Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Eierbankene har som policy å overføre hele overskuddet, og deretter foreta nødvendig oppkapitalisering.

Ansvarlig kapital

Tabellen nedenfor viser sammensetning av kjerne- og ansvarlig kapital for morbank og konsern pr 31.12.2017.

Ansvarlig kapital	Konsern	Mor
Sum balanseført egenkapital	17.510	15.372
Hybridkapital inkludert i egenkapital	-993	-950
Utsatt skattefordel, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-984	-522
Andel av fond for urealiserte gevinster i tilknyttede selskap	117	-
Fradrag for avsatt utbytte og gaver	-893	-893
Ikke-kontrollerende eierinteresser bokført i annen egenkapital	-565	-
Ikke-kontrollerende eierinteresser som kan medregnes i ren kjernekapital	324	-
Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-41	-30
Positiv verdi av justert forventet tap etter IRB-metoden	-333	-350
Verdiendring på sikringsinstrumenter ved kontantstrømsikring	7	-
Fradrag ren kjernekapital for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-212	-
Sum ren kjernekapital	13.938	12.627
Fondsobligasjon	1.427	950
Fondsobligasjon omfattet av overgangsbestemmelser	459	459
Sum kjernekapital	15.824	14.036
Tilleggs kapital utover kjernekapital		
Ansvarlig kapital	1.615	1.000
Ansvarlig kapital omfattet av overgangsbestemmelser	561	561
Fradrag for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-254	-254
Sum tilleggs kapital	1.922	1.307
Netto ansvarlig kapital	17.746	15.343

Tabell 2 - sammensetning ansvarlig kapital

Regulatorisk kapitalkrav pr 31.12.2017

De selskap som inngår i konsernet SpareBank1 SMN fremgår av tabell 1. Tabellen nedenfor viser regulatorisk minimumskrav til ansvarlig kapital.

Minimumskrav ansvarlig kapital Basel II	Konsern	Mor
Spesialiserte foretak	1 107	978
Foretak	1 113	1 098
Massemarked eiendom	1 892	1 370
Massemarked øvrig	91	90
Egenkapitalposisjoner IRB	1	1 198
Sum kredittrisiko IRB	4.205	4.733
Stater og sentralbanker	3	3
Obligasjoner med fortrinnsrett	146	80
Institusjoner	331	429
Lokale og regionale myndigheter, offentlige foretak	4	0
Foretak	245	44
Massemarked	388	1
Engasjementer med pant i fast eiendom	193	13
Egenkapitalposisjoner	344	232
Øvrige eiendeler	166	70
Sum kredittrisiko standardmetoden	1.820	872
Gjeldsrisiko	18	16
Egenkapitalrisiko	22	-
Valutarisiko	1	-
Operasjonell risiko	510	341
Risiko for svekket kredittverdighet for motpart (CVA)	117	52
Overgangsordning	784	-
Minimumskrav ansvarlig kapital	7.478	6.015
Beregningsgrunnlag	93 474	75 182
Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 prosent	4 206	3 383
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	2 337	1 880
Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	2 804	2 255
Motsykliskbuffer, 2,0 prosent (1,5 prosent)	1 869	1 504
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	7 011	5 639
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	2 721	3 605
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	14,9 %	16,8 %
Kjernekapitaldekning	16,9 %	18,7 %
Kapitaldekning	19,0 %	20,4 %
Uvektet kjernekapitalandel		
Balanseposter	210.764	145.821
Poster utenom balansen	9.295	7.112
Øvrige justeringer	-1.580	-902
Beregningsgrunnlag for uvektet kjernekapitalandel	218.479	152.032
Kjernekapital	15.824	14.036
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio)	7,2 %	9,2 %

Tabell 3 - regulatorisk kapitaldekning pr 31.12.17

Minimumskrav til ansvarlig kapital er 7.478 mill NOK.

Ved utgangen av 2017 var konsernets rene kjernekapitaldekning på 14,9 % (14,9 %), kjernekapitaldekningen var på 16,90 % (17,0 %) og kapitaldekning på 19,0% (19,4 %).

(mill. kr)	Konsern	Morbank
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital		
2022 3mnd NIBOR + 2,75 % (Call 2017)	-	-
2036 fast rente 2,94 %, JPY (Call 2018)*	659	659
2026 SpareBank 1 Finans Midt-Norge 16/26	43	-
2027 flytende rente NOK (Call 2022)	150	150
2027 flytende rente NOK (Call 2022)	600	600
2029 flytende rente NOK (Call 2024)	250	250
Over-/underkurs/markedsverdi	11	11
Valuta agio tidsbegrenset	4	4
Påløpte renter	1	1
Sum tidsbegrenset ansvarlig lånekapital	1 718	1 676
Fondsobligasjonslån		
Fondsobligasjon 10/99, fast rente 8,25 % NOK (Call 2020)*	350	350
Fondsobligasjon 10/99, flytende rente NOK (Call 2020)	100	100
Underkurs evigvarende	25	25
Påløpte renter	8	8
Sum fondsobligasjonslån	483	483
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	2 201	2 159
Gjennomsnittlig rente NOK	4,5 %	4,5 %
Gjennomsnittlig rente JPY	4,2 %	4,2 %

* Fastrentefinansieringen er gjort om til flytende rente ved bruk av rentebytteavtaler

Tabell 4 – ansvarlig lån og hybridkapital pr 31.12.17

SpareBank 1 SMN har i kapitlene nedenfor redegjort nærmere for rammeverk og styring av henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

3.1 Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet. Bankens organisering og rammeverk for styring av kredittrisiko er tilpasset Basel-komiteens "Sound Practices for The Management of Credit Risk" samt Finanstilsynets modul for styring og kontroll av kredittrisiko.

Kredittrisiko knyttet til utlånsvirksomheten utgjør konsernets største risikoområde. Konsernet eksponerer seg for kredittrisiko gjennom utlån og leasingprodukt til privat- og bedriftskunder samt gjennom aktiviteter i bankens kapitalmarkeds- og finansavdeling.

Gjennom den årlige revisjonen av kredittstrategien konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for bankens kredittportefølje.

Bankens kredittstrategi og kredittpolicy er utledet av bankens hovedstrategi, og inneholder retningslinjer for risikoprofilen herunder maksimalt forventet tap (EL) for henholdsvis Privatmarked og Næringsliv, maksimal misligholdssannsynlighet i porteføljen (PD) og maksimal økonomisk og regulatorisk kapital (UL) allokert til kredittvirksomheten.

Konsentrasjonsrisiko styres ved:

- begrensning i størrelse på utlån og tapsgrad på enkeltengasjement
- rammer for maksimal eksponering og anvendelse av økonomisk kapital innenfor bransjer

- rammer for regulatorisk beregningsgrunnlag til Privatmarked og Næringsliv
- krav til maksimal eksponering, kredittkvalitet og antall engasjement over ti prosent av ansvarlig kapital.

Etterlevelse av kredittstrategi og styrevedtatte rammer overvåkes løpende av avdeling for risikostyring og rapporteres kvartalsvis til styret.

3.1.1 Styring av kredittrisiko

Kredittstrategi

Konsernets primære markedsområde er Midt-Norge bestående av Trøndelag og Møre og Romsdal. I tillegg har konsernet aktivitet i deler av Sogn og Fjordane.

Konsernet skal ha en moderat risikoprofil innenfor de segmenter den opererer. Kredittstrategiske rammer begrenser eksponeringen mot enkeltbransjer og –kunder, og setter tak på tapsrisiko pr kunde. Videre legger kredittstrategien rammer for vekst og kapitalanvendelse innenfor de ulike markedsområdene.

De kredittstrategiske rammene fastsettes årlig av styret.

Kredittpolitikk

De kredittpolitiske reglene beskriver grenser for og hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. I tillegg til de kredittpolitiske reglene, er det utarbeidet et dokument som beskriver retningslinjer for kredittgivning til bedriftskunder. Disse retningslinjene er retningsgivende / anbefalte nivåer og grenser på ulike områder, i motsetning til de kredittpolitiske reglene som det kreves spesifikke fullmakter for å avvike fra. De kredittpolitiske reglene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret.

Fullmakter

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer – innen visse rammer – kredittfullmaktene til administrerende direktør, som innenfor egne fullmakter kan delegere disse videre. De delegerede kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements misligholdssannsynlighet og sikkerhetsverdi og gjelder grupperte kunder på morbanknivå. Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. For noen stillingsnivåer vil fullmaktsgrensen reduseres med 50% dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements misligholdssannsynlighet og tapsgrad tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko. Bevilgningsreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter eller der endringene medfører vesentlig endring av risiko, da disse godkjennes av styret.

Kredittrutiner

Kreditthåndboken regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av forhold rundt:

- Eiere og ledelse
- Finansieringsstruktur
- Overholdelse av kredittstrategi og kredittpolitikk
- Inntjening – vil kunden fremover ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag?
- Tæring – dersom inntjening svikter, hvor lenge og hvordan kan kunden dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag?
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

3.1.2 Måling av kredittrisiko

Det gjennomføres løpende overvåking av kredittrisikoen i porteføljen. Dette skjer gjennom månedlige reklassifiseringer av hver enkelt kunde hvor bankens IRB-godkjente risikomodeller anvendes. I tillegg har banken

etablert early warning - systemer for tidlig identifisering av uønsket utvikling av risiko på portefølje- eller enkeltkundenivå. Banken overvåker og rapporterer brudd på kredittstrategi og kredittpolitikk i saker som behandles i Konsernkredittutvalget, og dette rapporteres til hvert styremøte.

Porteføljestyling

Konsernet foretar en månedlig reklassifisering av alle kunder ved at oppdatert informasjon av betydning for beregning av kredittrisiko innhentes og benyttes i våre kredittmodeller. Porteføljestylingssystemet kan dermed hver måned presentere oppdaterte estimater for kundenes misligholdssannsynlighet, tapsgrader og forventet tap. Basert på dette beregnes kapitalbehov og risikojustert avkastning. Både interne og regulatoriske beregninger inngår i denne reklassifiseringen, og gjøres tilgjengelig for kundeansvarlige, ledere og risikostyringsfunksjonen. Kredittrisikoinformasjon på enkeltkunder kan enkelt aggregeres på ønsket nivå, for eksempel avdeling-, segment-, portefølje-, eller banknivå.

Early Warning

Konsernet har etablert en rekke prosesser og rapporteringer for tidlig å kunne avdekke endringer i kredittrisikoen med konsekvenser for mislighold og tapsgrad. Eksempler på konsernets early warning – prosess:

- Rapportering av kort mislighold (0-90 dager)
- Rapportering av utnyttelsesgrad flexilånsrammer og utnyttelsesgrad kassekreditter
- Rapportering av utvikling i og brudd på covenants
- Rapportering av utvikling i engasjement med betalingslettelser
- Overvåking av kunngjøringer (konkurs, tvangsavvikling, fusjoner, fisjoner, etc.)
- Månedlig konkursstatistikk – bransje og region
- Månedlig oppfølging av endringer i kapitalbruk og analyse av årsaker

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Bevilgningsprotokoll lastes ned månedlig supplert med relevant risiko- og inntjeningsinformasjon. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis for eksempel enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

3.1.3 Risikoklassifiseringssystemet

Konsernet har utviklet egne modeller for beregning av kredittrisiko. Modellene er godkjent for bruk i regulatoriske beregninger; avansert IRB-metode. For noen av modellene har konsernet ulikt kalibreringsnivå for interne og regulatoriske beregninger (PD og LGD for massemarked, PD for foretak).

Konsernets risikoklassifiseringssystem består av følgende modeller:

Misligholdssannsynlighet PD	Modellen beregner sannsynlighet for at en kunde går i mislighold i løpet av de neste 12 måneder
Eksponering ved mislighold EAD	Modellen beregner hvor stort kundens engasjement vil være ved et fremtidig misligholdstidspunkt
Tapsgrad gitt mislighold LGD	Modellen beregner hvor mye av eksponeringen mot kunden banken vil tape hvis kunden går i mislighold
Forventet tap EL	Modellen beregner hva man statistisk må forvente å tape på en kunde neste 12 måneder basert på PD, EAD og LGD
Uventet tap / kapitalkrav UL	Modellen beregner hva banken må holde av egenkapital for å dekke uventet tap på en kunde, beregnet som alle mulige tap innenfor et 99,9 % konfidensnivå
Risikoklasse	Kundene tilordnes risikoklasser basert på PD
Risikogruppe	Kundene tilordnes risikogrupper basert på risikoklasse
Sikkerhetsklasse	Kundene tilordnes sikkerhetsklasse basert på sikkerhetsdekning

PD

Konsernets modell for misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default) beregner sannsynligheten for at en kunde går i mislighold de neste 12 måneder. Mislighold defineres som:

- 90 dagers overtrekk / restanse hvor beløpet i perioden har vært over kr 1.000,-.
- En eller flere eksterne anmerkninger av type gjeldsordning, tvangsakkord, åpning av gjeldsforhandlinger eller melding om offentlig akkord
- En eller flere konkursanmerkning av type internt registrert konkurs, åpning av konkurs eller melding om konkurs
- Banken har konstatert tap eller gjort individuell nedskrivning (tapsavsetning)

PD beregnes basert på informasjon om den enkelte kunde. Disse grupperes i fire kategorier; Inntjening, Soliditet, Adferd og Alder. Basert på beregnet PD tildeles hver kunde en risikoklasse og risikogruppe etter følgende skala:

PD	Risikoklasse	Risikogruppe	Moody's
< 0,1 %	A	Laveste risiko	AAA – A3
0,10 % - 0,25 %	B	Laveste risiko	Baa1 – Baa2
0,25 % - 0,50 %	C	Laveste risiko	Baa3
0,50 % - 0,75 %	D	Lav risiko	Ba1
0,75 % - 1,25 %	E	Lav risiko	Ba2
1,25 % - 2,50 %	F	Middels risiko	
2,50 % - 5,0 %	G	Middels risiko	Ba2 – B1
5,0 % - 10,0 %	H	Høy risiko	B1 – B2
10,0 % - 30,0 %	I	Høyeste risiko	B3 – Caa3
Misligholdt	J	Mislighold og nedskrevet	
Nedskrevet	K	Mislighold og nedskrevet	

En PD-modell beskrives gjerne ved sine PIT- eller TTC-egenskaper. En modell med utpregede PIT-egenskaper (Point In Time) vil raskt fange opp endringer i den underliggende risikoen og presentere dette som svingninger i misligholdssannsynligheten. Denne egenskapen sikrer at man raskt får informasjon om endringer i porteføljens risiko. En modell som derimot har klare TTC-egenskaper (Through The Cycle) vil være «tregere» og mer stabil i sine estimater. En slik modell egner seg godt når man skal beregne langsiktig nivå på misligholdssannsynlighet og kapitalkrav. Det er vanskelig å beregne en modells eksakte PIT- eller TTC-nivå, men vi har gjennom migreringsanalyser kommet frem til at konsernets PD-modeller har omtrent like mye PIT- som TTC-egenskaper.

En PD-modell har to formål; den skal gi en rangering mellom kunder etter risiko for mislighold, og den skal gi konservative estimat på misligholdsraten (nivået). Ved kalibrering av modellen tar konsernet utgangspunkt i et langsiktig utfall av misligholdsraten i normale konjunkturer, og korrigerer for en forventet økning i lavkonjunkturer.

EAD

Konsernets EAD-modell (Exposure At Default) beregner eksponeringen mot kunden på et fremtidig misligholdstidspunkt. Modellen benytter en konverteringsfaktoren (KF) som definerer hvor stor andel av ubenyttet ramme som forventes trukket opp på misligholdstidspunktet.

Ubenyttet del av rammer på personmarkeds kunder har en konverteringsfaktor lik 1, noe som betyr at det forutsettes 100 % opptrekk ved mislighold. For bedriftsmarkeds kunder blir ubenyttet ramme multiplisert med en konverteringsfaktor som varierer mellom 60 og 90 prosent, avhengig av kundens misligholdssannsynlighet. Konverteringsfaktor for garantier er en myndighetsfastlagt parameter og er satt til 1 for lånegarantier og 0,5 for kontraktsgarantier og andre garantier.

LGD

Konsernets modell for beregning av tapsgrad gitt mislighold (LGD – Loss Given Default) benytter verdi av sikkerhetene som viktigste forklaringsvariabel. Ut over sikkerhetsverdier er også anslag på inngang utover pantrealiseringer, antatt rate for tilfriskning av kunder i mislighold og estimerte inndrivelseskostnader forklaringsvariabler i modellen. Mens PD-modellen skal gi estimater som et uttrykk for et snitt gjennom ulike konjunkturer, skal LGD-modellen gi estimater på tapsgrader vi kan forvente i lavkonjunkturer. Dette betyr at estimatene det meste av tiden vil ligge godt over det vi observerer av faktiske tapsgrader. Ved rangering av kunder etter LGD, bruker konsernet følgende inndeling:

Estimert LGD	LGD-klasse
< 10 %	1
10 % - 20 %	2
20 % - 30 %	3
30 % - 40 %	4
40 % - 50 %	5
50 % - 60 %	6
> 60 %	7

Forventet tap - EL

Forventet tap beregnes ved å multiplisere PD, EAD og LGD.

Uventet tap - UL

Uventet tap, eller kapitalkrav, er et uttrykk for den egenkapital banken må holde bak hver eksponering for å kunne dekke ethvert tap som kan oppstå innenfor et konfidensnivå på 99,9 %. Til fradrag kommer det som allerede er beregnet som Forventet tap. Denne usikkerheten rundt mulig tapsnivå varierer mellom kundene, og avhenger bl.a. av kundetype, løpetid, sikkerhetsdekning og stabilitet i betjeningsevnen. Konsernet benytter metoden for beregning av kapitalkrav som er nedfelt i kapitalkravsforskriften både for interne og regulatoriske beregninger.

Risikoprising

Alle kreditter i porteføljen til SpareBank 1 SMN prises i forhold til engasjementets risiko i den forstand at høyere risiko medfører høyere pris. De hovedelementer som inngår i denne vurderingen er kundens samlede rentenetto, andre inntekter, forventet tap, anslåtte driftskostnader, kapitalbinding og bankens avkastningskrav. Både forventet tap, driftskostnader og kapitalbinding vil være påvirket av vurdert risiko for kunden/engasjementet.

Risikovurderingene tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem mht vurdering av gjeldsbetjeningsevne og sikkerhetsdekning. Hvorvidt prisen til sjuende og sist kan forsvares vil imidlertid også avgjøres av prisingen til viktige konkurrenter og strategiske hensyn.

SpareBank 1 SMN har en prisingsmodell som tar hensyn til disse elementene og beregner avkastning i forhold til avkastningskravet / EVA (Economic Value Added). Banken følger også opp lønnsomheten til hver kunde ved innsamling og analyse av historiske data månedlig. I lønnsomhetsvurderingene inngår de samme elementene som beskrevet ovenfor.

3.1.4 Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak

SpareBank 1 SMN benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen i hvert enkelt engasjement. For foretak benyttes det i tillegg ulike typer Covenants i kredittavtalene i de tilfellene der dette er hensiktsmessig. Bruk av covenants gir banken sikkerhet for at selskapet holder forsvarlige nivåer av for eksempel likviditet og egenkapital, eller at selskapet etterlever gjeldende lover og forskrifter knyttet til sin virksomhet.

For personkunder tas det hovedsakelig pant i fast eiendom (bolig). For foretak tas det pant i ulike typer sikkerheter.

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av statistiske data over tid, samt ekspertvurderinger i tilfeller hvor statistiske data ikke har tilstrekkelig utsagnskraft. Realisasjonsverdiene er satt slik at de ut fra en konservativ vurdering reflekterer antatt realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst/takst eller verdiestimer fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom). Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet beregnes sikkerhetsverdi på næringseiendommer ved hjelp av yieldmetoden, der verdigrunnlaget er nåverdien av forventede netto kontantstrømmer tilknyttet eiendommen. Yield reflekterer avkastningen en investor vil kreve ved investering i eiendommen og påvirkes blant annet av faktorer som eiendommens beliggenhet og beskaffenhet, leiekontraktenes varighet, leietakernes soliditet, reguleringsrisiko og forventet langsiktig risikofri rente. Realisasjonsverdien på de stilte sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, som reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper.

Reduksjonsfaktorene for alle typene av sikkerheter er satt på bakgrunn av verdifall man må kunne vente i en kraftig økonomisk nedgangstid.

3.1.5 Validering

Bankens risikostyringsenhet driver kontinuerlig med etterprøving (validering) og videreutvikling av risikostyringssystemet. Årlig utarbeides det en større rapport som gir styret grunnlag for å vurdere om risikostyringssystemet (IRB-systemet) har tilstrekkelig kvalitet, at modellene gir forsvarlige estimater og at systemet er godt integrert i konsernets kredittarbeid.

Valideringen gjennomføres for å sikre:

- at IRB-systemet er tilpasset porteføljen det anvendes på
- at IRB-systemet måler det som det er ment å måle
- at IRB-systemet er godt integrert i konsernets kredittvirksomhet
- at konsernet etterlever kapitalkravsforskriften

Valideringen deles i to hoveddeler:

1. Kvantitativ validering

Etterprøving for å sikre at modellene for misligholdssannsynlighet, eksponering og tapsgrad har en god rangeringsevne (der aktuelt) og gir konservative estimater ift. observerte nivåer. Denne delen vurderer også modellenes egnethet for de porteføljer de anvendes på.

2. Kvalitativ validering

Etterprøving for å sikre at IRB-systemet er godt integrert i kredittvirksomheten ved at modeller anvendes og anbefalinger etterleveres. Det foretas videre kontroller for å sikre at rutiner, retningslinjer og forskrifter etterleveres. Den kvalitative valideringen gir også nyttig informasjon der statistisk grunnlag for kvantitativ validering er begrenset.

En oversikt over konsernets modeller fremgår av tabellen nedenfor:

Kategori	Segment	PD-modell intern	PD-modell regulatorisk	EAD-modell	LGD-modell
Massemarked	Bolig	PD PM A	PD PM A	KF = 1	LGD PM
	Øvrig	PD PM B	PD PM B	KF = 1	LGD PM
Foretak	Næringseiendom	PD Eiendom utleie	PD BM 1	EAD BM	LGD BM
	Øvrige med regnskapsplikt	PD BM 1-7	PD BM 1-7	EAD BM	LGD BM
	Selskap uten regnskapsplikt	PD BM 8	Sjablong	EAD BM	LGD BM
	Nyetablerte selskap	PD BM 9	Sjablong	EAD BM	LGD BM

Ved validering av modellene, blir disse vurdert ut ifra datakvalitet, rangeringsevne og kalibreringsnivå.

Datakvalitet

Modellene som benyttes for estimering av misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad gitt mislighold er utviklet på bakgrunn av datagrunnlag fra perioden 1994 til 2012 fra bankene i SpareBank 1-alliansen.

Datagrunnlaget er gjenstand for grundig, kontinuerlig kvalitetssikring, og det foretas årlig validering for å sikre at det er representativt for nåværende portefølje i SpareBank 1 SMN. Validering av datagrunnlaget viser også at det overholder kravene til datagrunnlag gitt av Kapitalkravsforordningen. Det er etablert forsvarlige sikkerhetsmarginer der dette anses som nødvendig grunnet usikkerhet i datagrunnlaget.

Etter hvert som modellene benyttes utvides stadig datagrunnlaget for kalibrering av nivå.

Rangeringsevne

Ved validering av PD-modellen måles modellens evne til å rangere kunder etter misligholdssannsynlighet. Med en god rangeringsevne vil vi se at misligholdte kunder (før mislighold inntreffer) gjennomgående har en høyere misligholdssannsynlighet enn kunder som ikke går i mislighold. Det er også viktig å kontrollere at rangeringsevnen opprettholdes gjennom ulike konjunktursituasjoner.

EAD-modellens rangeringsevne sier i hvor stor grad modellen klarer å rangere kunder ut ifra faktisk observert KF (konverteringsfaktor). For massemarkedskunder hvor KF settes til 1 for alle kunder er det selvsagt ingen rangeringsevne.

For LGD-modellen sammenligner vi estimert og observert LGD (tapsgrad) for de ulike LGD-klassene, og kontrollerer at kunder i de svakeste LGD-klassene gjennomgående har høyere observert LGD enn kunder i de beste LGD-klassene.

Kalibreringsnivå

PD-modellen skal gi et forsvarlig og konservativt estimat på misligholdet. Iht. kapitalkravsforordningen skal estimatet være kalibrert mot et langsiktig utfall av misligholdet. I valideringen må vi derfor vurdere estimatene opp mot observasjonene i lys av gjeldende konjunktursituasjon. Basert på valideringsresultatene kan det bli aktuelt å justere kalibreringsnivået.

Både EAD- og LGD-modellen skal gi estimerer gitt en lavkonjunktur. Dette betyr at estimerer i normale konjunkturer vil ligge godt over observerte verdier. Dette gjør det også mer utfordrende å ha sikre vurderinger om observerte sikkerhetsmarginer er tilstrekkelige. Det gjennomføres også validering av de ulike parameterne som inngår i LGD-modellen (tilfriskningsrate, reduksjonsfaktorer pr objekttype, gjenvunnet ut over pantrealisering og inndrivelseskostnader).

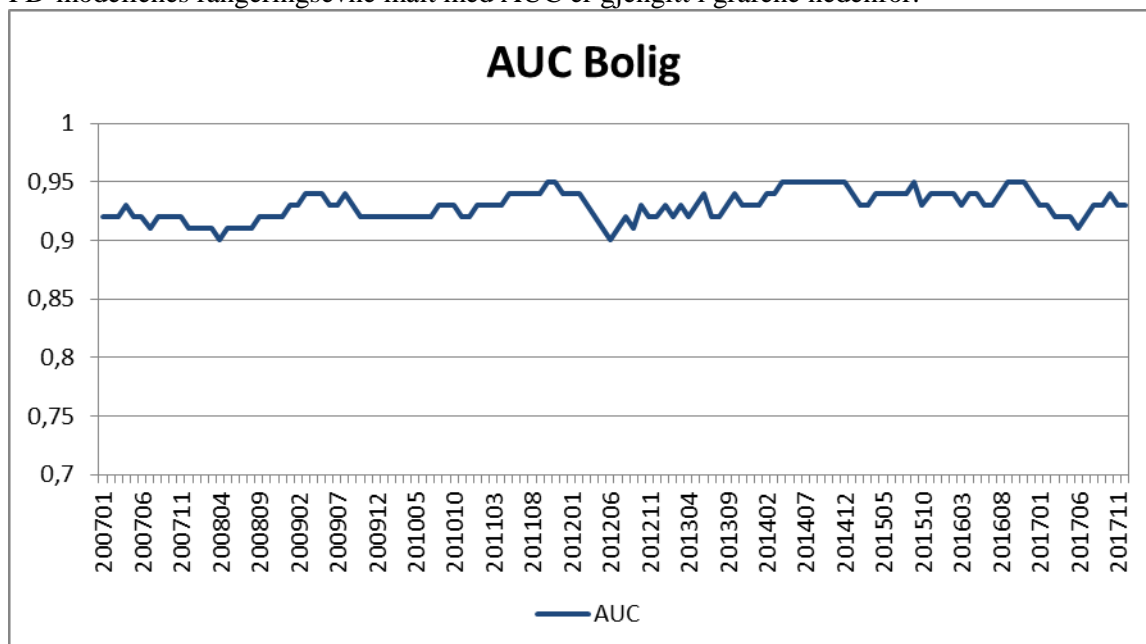
Konsernet ser også estimerer på Forventet tap opp mot observerte tap for å sikre at våre modeller er tilstrekkelig konservativt kalibrert.

Resultater

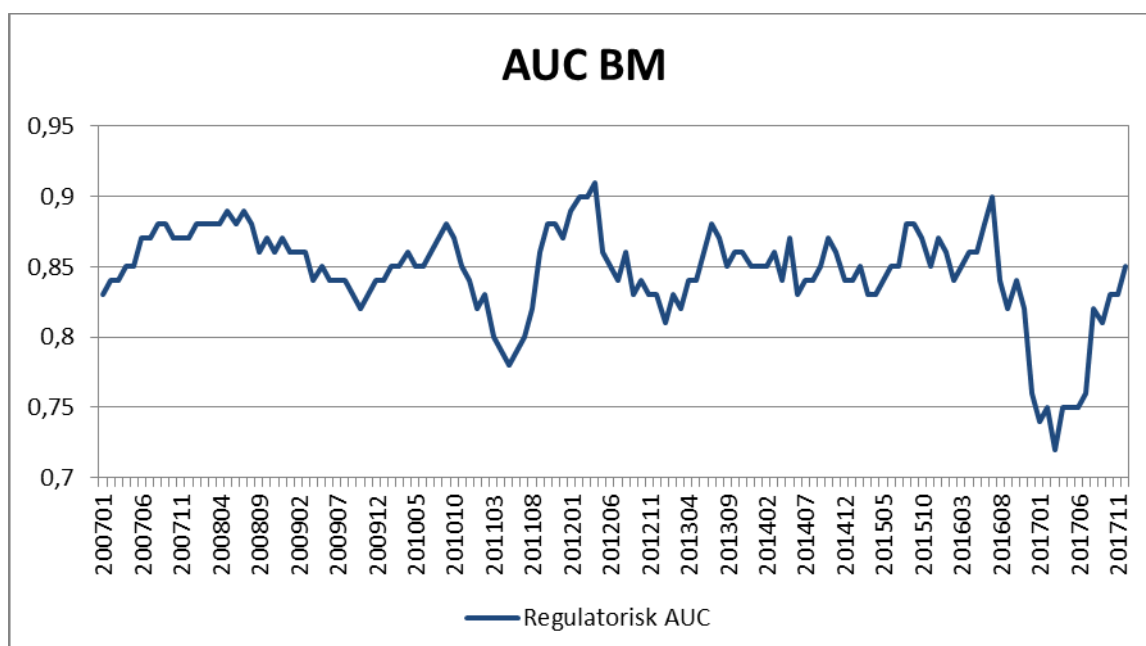
I dette avsnittet presenteres overordnede resultater fra valideringen av bankens IRB-modeller pr. 31.12.17. Arbeidet med valideringen pågår ved offentliggjøring av Pilar III – rapporten, og flere av analysene som gjennomføres kan derfor ikke presenteres på dette tidspunkt. Bl.a. gjelder dette LGD-valideringen, hvor vi kun viser resultater fra fjorårets valideringsrapport.

PD

PD-modellenes rangeringsevne målt med AUC er gjengitt i grafene nedenfor.

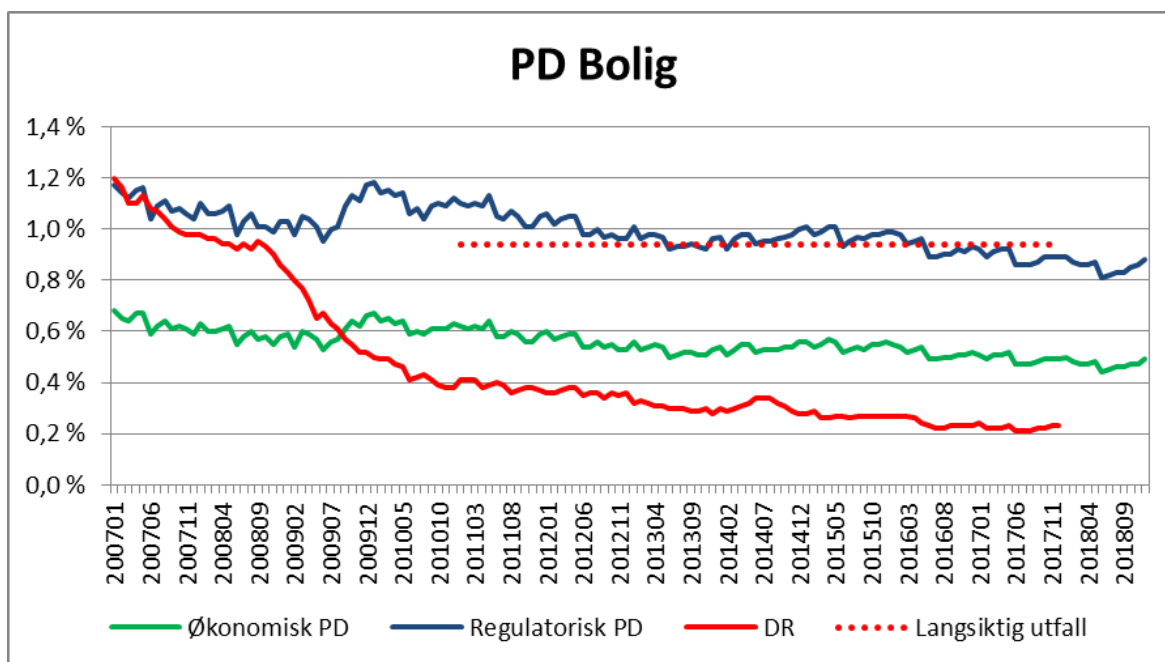

Rangeringsevnen til PD-modellene som benyttes for massemarkeds kunder er meget høy og stabil over tid. Nivået på AUC er godt over det som anses som et akseptabelt nivå; 70 %.

Rangeringsevnen for PD-modellen som benyttes til foretak svinger noe mer. Dette skyldes en mindre populasjon og få mislighold. Likevel ser vi at rangeringsevnen er høy, og godt over minimumskravet på 70 %.

I grafene nedenfor gjengis estimater og observerte verdier for misligholdsrate for hhv. boliglån, øvrig massemarked og foretak.

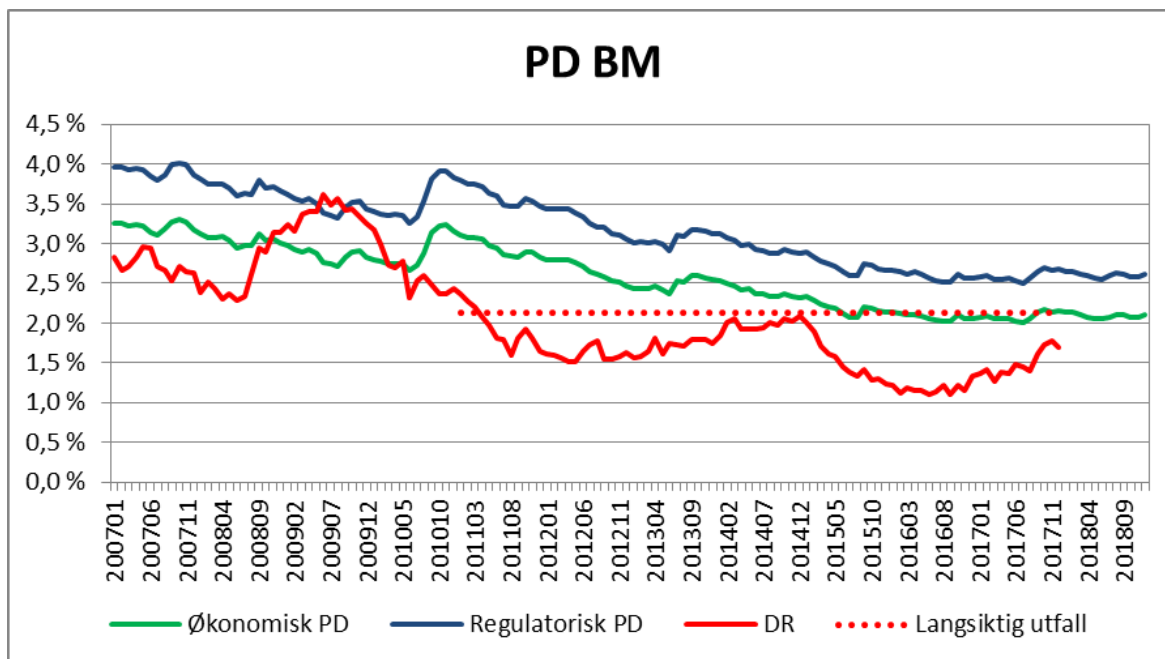

I 2014 ble bankene pålagt å kalibrere nivået i sine PD-modeller for boliglån mot en sammenvekting av misligholdsrate i normalkonjunkturer og lavkonjunkturer. Sistnevnte skulle settes til 3,5 % og vektet 20 %. Misligholdsrate i normalkonjunktur er et snitt av bankens egne observasjoner. I tillegg kunne ingen kunder tilordnes en PD lavere enn 0,2 %. SpareBank 1 SMN har tatt kravene til etterretning, og kalibrert regulatorisk PD i tråd med disse. «Langsiktig utfall» er basert på Finanstilsynets parametre.

SpareBank 1 SMN mener imidlertid at de anvendte parameterverdiene i denne metodikken ikke gir et korrekt bilde av risikoen i boliglånsporteføljen. I våre interne (økonomiske) PD-estimater har vi derfor benyttet samme metodikk, men lavere estimat på krise-DR og vektningen av denne. Videre er minimums-PD utelatt. Samme metodikk og ulikhet er benyttet for øvrige massemarkedslån. Som en følge av dette har konsernet derfor ulike estimater regulatorisk og økonomisk for misligholdsraten innenfor massemarkedssegmentet.

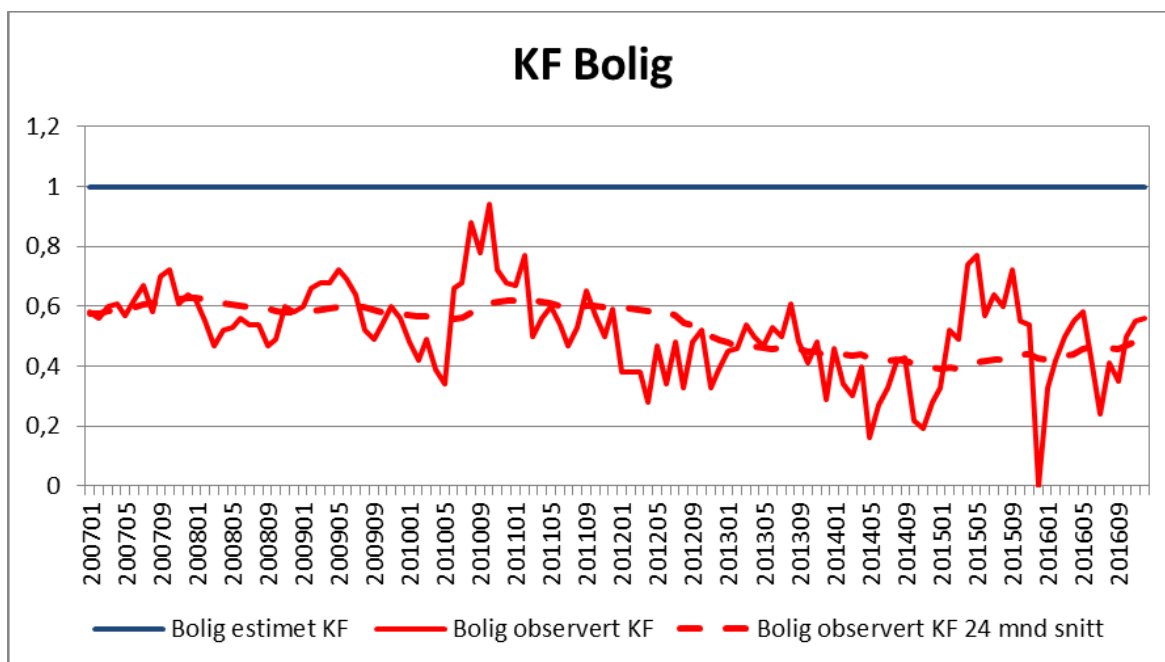
Misligholdsraten for boliglån og øvrige massemarkedslån overestimeres vesentlig i hele perioden.

I grafen nedenfor presenteres estimert og observert misligholdsrate for foretakskunder. Også her har vi avvik mellom regulatoriske og interne estimater. Regulatoriske nivåer stammer fra opprinnelig IRB-godkjenning, mens interne estimater har adoptert metode for kalibrering av PD for boliglån (se ovenfor), men med andre verdier på parameterne som benyttes for krise-PD med tilhørende vektning. Både regulatorisk og internt overestimeres misligholdsrate betydelig. Dette er i tråd med forventningene konjunkturrene tatt i betraktning.

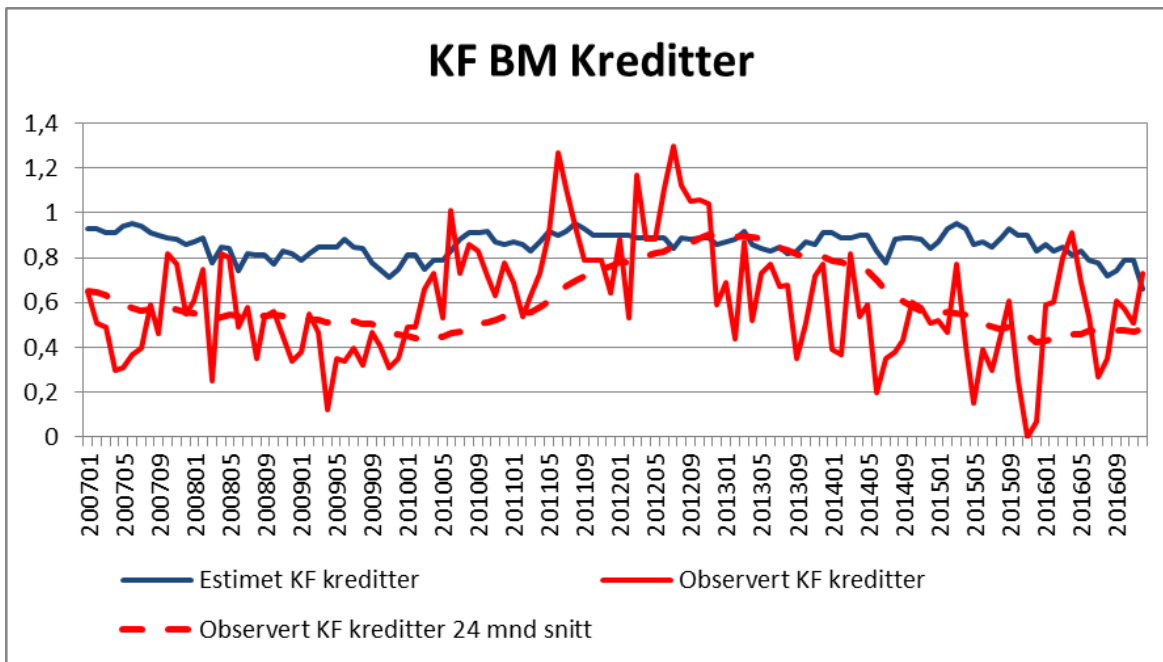

EAD

Figurene under viser estimert og observert KF for boliglån i konsernet. Variasjonene i observasjonene skyldes at vi måler pr. måned, og at det er få observasjoner pr. måned. Den gjennomgående trenden er at KF overestimeres betydelig. Det skal også være slik, da estimatene skal reflektere en lavkonjunktur iht. kapitalkravsforordningen.

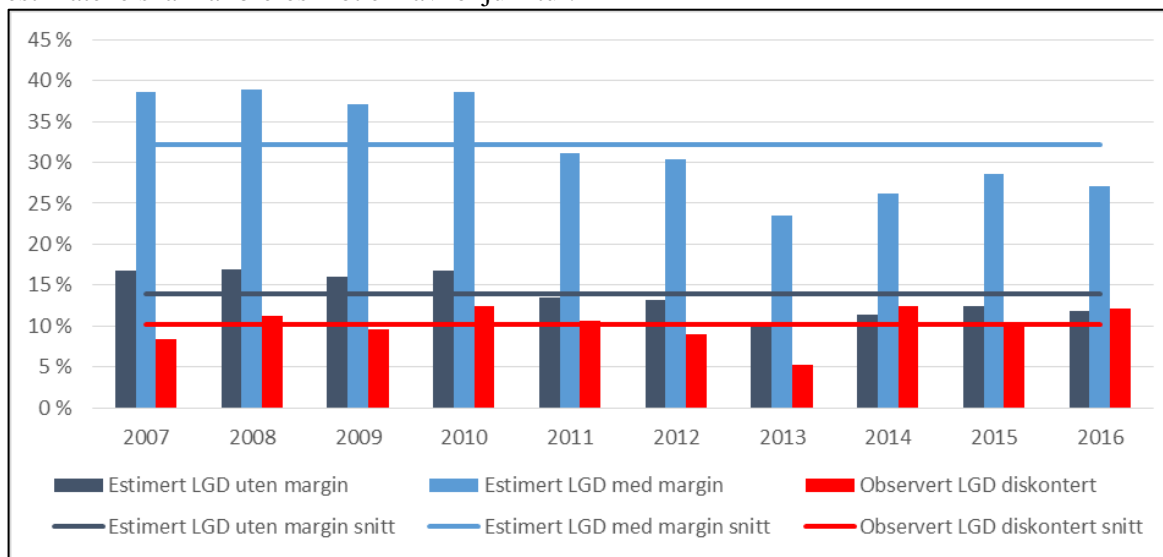
For foretak estimeres KF basert på en modell basert på risikoklasse og engasjementstype. Etter en periode hvor estimater og observasjoner lå omtrent på samme nivå, har vi de siste årene sett en stadig økende overestimering av KF for foretak.

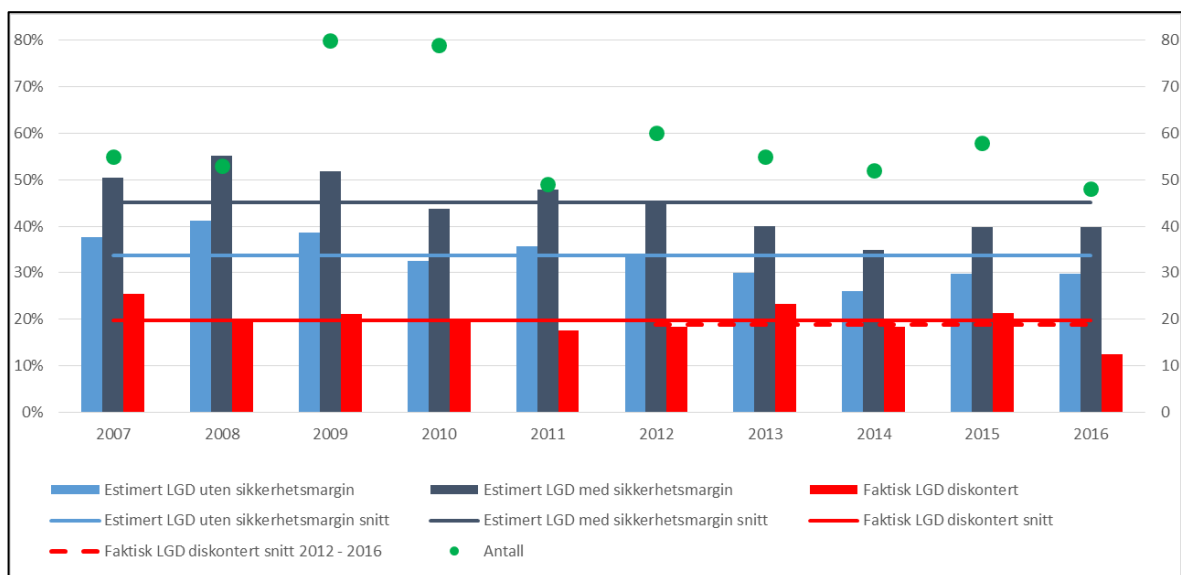
LGD

For boliglån er bankene pålagt å estimere en regulatorisk LGD som minimum er 20 % på porteføljenivå. I tillegg har Finanstilsynet presentert en referansemodell for beregning av LGD på porteføljenivå. Sistnevnte representerer et gulv for LGD på porteføljenivå, hvis dette er høyere enn 20 %.

Internt benytter SpareBank 1 SMN samme LGD-modell som regulatorisk, men uten gulvene som er introdusert regulatorisk. Vi har derfor ulike LGD-estimat for boliglån internt og regulatorisk. Selv uten de pålagte gulvene viser grafen nedenfor at LGD overestimeres betydelig. Dette er også i tråd med forskriftens krav om at LGD-estimatene skal kalibreres mot en lavkonjunktur.

For foretakskunder benyttes samme modell og nivå i interne og regulatoriske beregninger. Banken er pålagt en sikkerhetsmargin på 25 % på LGD-estimatene for foretakskunder, og grafen nedenfor viser estimater både med og uten denne marginen. Uansett estimat ser vi at LGD overestimeres betydelig.

Tabell 5 - engasjement fordelt på sektor og næring

Brutto utlån fordelt på sektor og næring	Bto utlån	Engasjement	Mislh og nedskr	Ind. Nedskr.	Nto mislh og nedskr.
Lønnstakere o.l	63.812	70.144	205	21	184
Offentlig forvaltning	240	1.095	0	0	0
Jordbruk,skogbruk, fiske og fangst	11.606	12.619	27	6	21
Havbruk	1.697	2.689	0	0	0
Industri og bergverk	3.157	4.794	34	16	18
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	3.419	4.841	47	15	32
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	2.700	5.109	30	25	5
Sjøfart og offshore	4.639	6.149	1.004	621	383
Eiendomsdrift	12.521	13.726	41	15	26
Forretningsmessig tjenesteyting	2.260	3.070	59	44	15
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	4.322	4.951	21	6	15
Øvrige sektorer	1.699	2.010	0		0
Sum totalt engasjement fordelt på sektor og nærin	112.071	131.197	1.468	768	700
Gjennomsnitt	106.713	124.666			

Tabell 6 - engasjement fordelt på geografiske områder

Brutto utlån fordelt på geografiske områder	Bto utlån	Engasjement	Mislh og nedskr	Ind. Nedskr.	Nto mislh og nedskr.
Trøndelag	73.017	12.227	188	78	110
Møre og Romsdal	23.670	5.128	1.255	688	567
Sogn og Fjordane	981	347	3	1	2
Nordland	1.295	40	1	-	1
Oslo	4.710	658	5	1	4
Landet for øvrig	7.942	685	16	0	16
Utlandet	456	42	0	0	0
Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	112.072	119.106	1.468	768	701
Gjennomsnitt	106.713	124.666			

Risikoparameterne i IRB-systemet benyttes også ved beregning av nedskrivningsbehov både på individuelle utlån og grupper av utlån.

Individuell nedskrivning

Verditap på utlån er pådratt dersom, og bare dersom, det eksisterer objektive bevis på verdifall som kan medføre redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av engasjementet. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter første gangs innregning (en tapshendelse) og resultatet av tapshendelsen (eller hendelsene) må også kunne måles pålitelig.

Objektive bevis på at verdien av en finansiell eiendel er redusert omfatter observerbare data som blir kjent for konsernet om følgende tapshendelser:

- vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker
- ikke uvesentlig mislighold av kontrakt, som manglende betaling av avdrag og renter
- konsernet innvilger låntaker spesielle betingelser med bakgrunn i økonomiske eller legale grunner knyttet til låntakers økonomiske situasjon
- sannsynlighet for at skyldner vil inngå gjeldsforhandlinger eller andre finansielle reorganiseringer
- på grunn av finansielle problemer opphører de aktive markedene for den finansielle eiendelen

Konsernet vurderer først om det eksisterer individuelle objektive bevis på verdifall for finansielle eiendeler som er individuelt signifikante.

Dersom det er objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet til differansen mellom eiendelens bokførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer (eksklusiv fremtidige kredittap som ikke er pådratt) diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige effektive rentesats. Bokført verdi av eiendelen reduseres ved bruk av en nedskrivningskonto og tapet innregnes i resultatregnskapet. Eiendeler som vurderes individuelt med hensyn til verdireduksjon, og hvor et verditap identifiseres eller fortsatt er identifisert, tas ikke med i beregning av gruppevis nedskrivninger.

Gruppenedskrivning

For finansielle eiendeler som ikke er individuelt signifikante, vurderes de objektive bevisene på verdifall individuelt eller kollektivt. Dersom konsernet fastslår at det ikke eksisterer objektive bevis på verdifall for en individuell vurdert finansiell eiendel, signifikant eller ikke, inkluderes eiendelen i en gruppe av finansielle eiendeler med samme kredittrisikokarakteristikk.

I vurderingen av gruppevis nedskrivninger hensyntas blant annet:

- observerbare data indikerer at det er målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe finansielle eiendeler siden førstegangsinnregning, selv om reduksjonen ennå ikke fullt ut kan identifiseres til en individuell finansiell eiendel i gruppen inkludert:
  - ugunstig utvikling i betalingsstatus for låntakere i gruppen
  - nasjonale eller lokale økonomiske betingelser som korrelerer med mislighold av eiendelene i gruppen

Verdifallet på grupper av finansielle eiendeler måles ved utvikling i rating på grupper av finansielle eiendeler ved å følge utviklingen i negativ migrering og endring i forventet tap over porteføljens løpetid.

Migreringen av kunder utarbeides ved løpende å kredittvurdere hver enkelt kunde i bankens porteføljeovervåkingssystemer.

For hendelser som har inntruffet, men som ennå ikke har gitt utslag i bankens porteføljeovervåkingssystemer, estimeres gruppevis nedskrivningsbehov ved bruk av stresstestmodeller

F.o.m 01.01.2018 trer IFRS 9s regler for tapsavsetninger i kraft, og vil således erstatte dagens metodikk for gruppevis nedskrivninger. Dette innebærer en betydelig endring sammenlignet med dagens regelverk. Konsernet har i samarbeid med SpareBank 1-alliansen utviklet en ny modell for beregning av gruppevis tapsavsetninger basert på føringene i IFRS9.

Tabell 7 - Forfalte engasjement

(mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
- Privatmarked	1.420	290	51	162	1.923
- Bedriftsmarked	311	37	9	51	408
Sum	1731	327	60	213	2331

Tabell 8 - Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier

Tap på utlån	PM	BM	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-2	129	127
+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	5	4	9
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	8	146	155
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	13	45	58
- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	(6)	(1)	(7)
Sum tap på utlån og garantier	18	323	341

2017			
Individuelle nedskrivninger	PM	BM	Totalt
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	27	611	638
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	9	147	157
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	5	9	14
+ Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	-	191	191
+ Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	7	104	111
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	20	750	769

2017			
Gruppenedskrivninger	PM	BM	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 1.1.	100	239	339
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier m.v.	5	4	9
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	104	243	347

Tabell 9 - Tap på utlån og garantier fordelt på kundegrupper

2017	
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	-2
Havbruk	-
Industri og bergverk	7
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	8
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	4
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	259
Finansiering, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	37
Lønnstakere	18
Ufordelt *)	9
Sum sektor og næringsfordelt	341

Tabell 10 - Individuelle nedskrivninger for engasjementer der IRB-metode benyttes

Kategori og underkategori	Nedskr 12.17
Massemarkedsengasjementer	
Engasjementer med pant i fast eiendom	7
Massemarked - SMB	2
Øvrige massemarkedsengasjementer	13
	22
Foretak:	
Foretak	710
Foretak SL	25
	735
	757

Alle engasjementer med individuelle nedskrivninger tilordnes risikoklasse K, og individuelle tap bokført i 2016 tilhører derfor uten unntak denne risikoklassen.

Tabell 11 - Samlet EAD for hver av engasjementskategoriene der IRB-metode benyttes

Morbank	EAD	
	31.12.2017	31.12.2016
Kategori og underkategori		
Massemarkedsengasjementer		
Engasjementer med pant i fast eiendom	59.833	53.021
Massemarked SMB	6.989	6.247
Øvrige massemarkedsengasjementer	2.139	2.049
	68.961	61.317
Foretak:		
Øvrige foretak	18.936	18.285
Foretak SL	23.810	24.322
	42.746	42.607
Egenkapitalposisjoner	5.579	5.527
Sum EAD IRB	117.286	109.451

Konsern	EAD	
	31.12.2016	
Kategori og underkategori		
Massemarkedsengasjementer		
Engasjementer med pant i fast eiendom	104.882	95.921
Massemarked SMB	7.365	6.964
Øvrige massemarkedsengasjementer	2.640	2.122
	114.887	105.008
Foretak:		
Øvrige foretak	19.248	19.070
Foretak SL	26.459	26.064
	45.707	45.134
Egenkapitalposisjoner	-	-
Sum EAD IRB	160.594	150.141

**Tabell 12 - Opplysninger pr risikoklasse for engasjementer der IRB-metode benyttes
Morbank**

Morbank														
Spesialiserte foretak														
	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A		300	300	0,1 %	11		0			13,9 %		500	60,0 %	
B	1.026.186	55.577	0,2 %	219.558	21,4 %	471	0,0 %	205.193	20,0 %	0,2 %	1.049.078	70,8 %	0,0 %	
C	3.786.493	190.772	0,4 %	1.057.898	27,9 %	2.743	0,1 %	778.992	20,6 %	0,4 %	3.893.545	64,1 %	0,0 %	
D	4.985.529	605.962	0,6 %	1.695.521	34,0 %	5.812	0,1 %	980.158	19,7 %	0,6 %	5.404.158	59,1 %	1,0 %	
E	4.308.125	182.324	1,1 %	2.312.273	53,7 %	11.469	0,3 %	1.103.499	25,6 %	0,9 %	4.390.828	68,8 %	0,4 %	
F	4.519.854	828.470	1,8 %	2.599.659	57,5 %	21.091	0,5 %	1.175.921	26,0 %	1,8 %	4.773.863	76,5 %	0,0 %	
G	3.531.508	424.811	3,8 %	2.592.378	73,4 %	37.629	1,1 %	975.802	27,6 %	3,6 %	3.569.274	91,8 %	0,3 %	
H	1.256.590	267.364	7,1 %	1.145.148	91,1 %	27.775	2,2 %	391.029	31,1 %	7,1 %	1.292.605	88,1 %	1,8 %	
I	346.957	8.045	19,3 %	541.365	156,0 %	24.121	7,0 %	123.580	35,6 %	20,8 %	352.114	60,9 %	13,6 %	
J	11.470	487	100,0 %	14.384	125,4 %	2.372	20,7 %	2.372	20,7 %	100,0 %	11.957	50,0 %		
K	37.296	-	100,0 %	41.620	111,6 %	14.531	39,0 %	-	0,0 %	100,0 %	37.296	100,0 %		
Totalsum	23.810.008	2.563.812	2,0 %	12.219.804	51,3 %	148.013	0,6 %	5.736.547	24,1 %		24.774.718	72,7 %	0,9 %	
SMB														
	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A														
B	304.212	111.719	0,2 %	77.028	25,3 %	189	0,1 %	85.532	28,1 %	0,2 %	364.864	64,8 %	1,7 %	
C	2.315.717	535.944	0,4 %	831.898	35,9 %	2.398	0,1 %	644.442	27,8 %	0,4 %	2.531.767	71,3 %	0,0 %	
D	1.282.721	322.708	0,6 %	649.118	50,6 %	2.580	0,2 %	416.756	32,5 %	0,6 %	1.510.379	58,6 %	0,3 %	
E	1.954.635	545.808	1,0 %	1.092.513	55,9 %	6.188	0,3 %	606.863	31,0 %	1,0 %	2.217.022	67,5 %	0,6 %	
F	3.119.541	539.822	1,7 %	2.049.405	65,7 %	16.660	0,5 %	915.439	29,3 %	1,8 %	3.292.060	75,8 %	2,1 %	
G	2.516.387	498.934	3,5 %	2.452.526	97,5 %	32.709	1,3 %	918.179	36,5 %	3,6 %	2.604.661	85,0 %	1,6 %	
H	953.642	78.950	6,3 %	1.494.251	156,7 %	33.707	3,5 %	558.863	58,6 %	7,0 %	988.956	69,1 %	7,8 %	
I	737.636	229.269	23,1 %	1.227.497	166,4 %	58.409	7,9 %	280.583	38,0 %	15,9 %	793.171	80,5 %	12,0 %	
J	10.283	3.744	100,0 %	913	8,9 %	2.317	22,5 %	2.317	22,5 %	100,0 %	13.927	50,7 %		
K	936.866	51.570	100,0 %	257.813	27,5 %	565.916	60,4 %	-	0,0 %	100,0 %	945.929	85,1 %		
Totalsum	14.131.641	2.918.467	3,1 %	10.132.962	71,7 %	721.073	5,1 %	4.428.974	31,3 %		15.262.737	72,1 %	2,1 %	
Øvrige foretak														
	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A										0,2 %				
B										0,3 %				
C	47.004	35.641	0,4 %	18.212	38,7 %	63	0,1 %	14.462	30,8 %	0,3 %	75.084	55,9 %	0,0 %	
D	363.346	238.061	0,7 %	157.131	43,2 %	663	0,2 %	95.161	26,2 %	0,6 %	552.789	55,7 %	0,0 %	
E	999.476	143.407	1,1 %	954.090	95,5 %	4.523	0,5 %	450.533	45,1 %	1,1 %	1.092.384	60,7 %	0,0 %	
F	1.433.682	597.898	1,7 %	943.274	65,8 %	6.401	0,4 %	388.008	27,1 %	1,9 %	1.656.844	72,8 %	0,0 %	
G	38.962	15.000	3,8 %	22.279	57,2 %	284	0,7 %	7.420	19,0 %	3,3 %	43.962	75,0 %	0,0 %	
H	1.111.549	341.963	6,4 %	1.207.215	108,6 %	19.761	1,8 %	309.156	27,8 %	5,0 %	1.111.615	100,0 %	0,0 %	
I	494.378	125.763	15,9 %	293.480	59,4 %	9.458	1,9 %	59.721	12,1 %	13,0 %	494.386	100,0 %	0,0 %	
J														
K	316.748	53.750	100,0 %	-	0,0 %	143.054	45,2 %	-	0,0 %	100,0 %	316.748	100,0 %		
Totalsum	4.805.144	1.551.484	4,2 %	3.595.680	74,8 %	184.208	3,8 %	1.324.462	21,2 %		5.343.812	74,2 %	0,0 %	

Massemarked Eiendom, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A													
B	17.408.349	2.045.086	0,2 %	1.442.838	8,3 %	6.848	0,0 %	3.307.221	19,0 %	0,2 %	17.409.337	100,0 %	0,0 %
C	18.513.779	216.106	0,4 %	2.941.310	15,9 %	16.371	0,1 %	4.444.376	24,0 %	0,4 %	18.514.764	99,5 %	0,0 %
D	10.467.077	37.888	0,6 %	2.666.222	25,5 %	17.163	0,2 %	2.812.095	26,9 %	0,6 %	10.467.180	99,7 %	0,1 %
E	7.032.806	19.182	0,9 %	2.550.897	36,3 %	18.822	0,3 %	2.016.019	28,7 %	0,9 %	7.033.077	98,6 %	0,2 %
F	2.774.568	11.792	1,7 %	1.408.596	50,8 %	12.726	0,5 %	771.216	27,8 %	1,7 %	2.774.606	99,7 %	0,2 %
G	1.370.421	9.285	3,6 %	1.055.472	77,0 %	13.022	1,0 %	365.093	26,6 %	3,6 %	1.370.421	100,0 %	1,2 %
H	903.062	1.434	6,9 %	979.500	108,5 %	16.670	1,8 %	240.792	26,7 %	6,9 %	903.099	97,5 %	2,5 %
I	1.175.850	94	23,8 %	1.790.921	152,3 %	74.849	6,4 %	314.234	26,7 %	23,5 %	1.175.850	100,0 %	10,0 %
J	140.929	15	100,0 %	23.423	16,6 %	34.634	24,6 %	34.634	24,6 %	100,0 %	140.929	100,0 %	
K	46.558	2.887	100,0 %	149.488	321,1 %	5.931	12,7 %	5.931	12,7 %	100,0 %	46.558	100,0 %	
Totalsum	59.833.397	2.343.768	1,1 %	15.008.666	25,1 %	217.037	0,4 %	14.311.611	20,7 %		59.835.820	99,9 %	0,3 %

Massemarked øvrig, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A													
B	392.266	114.557	0,2 %	85.991	21,9 %	404	0,1 %	196.452	50,1 %	0,2 %	392.503	99,8 %	0,1 %
C	558.611	44.452	0,4 %	180.110	32,2 %	1.064	0,2 %	278.694	49,9 %	0,4 %	558.811	99,6 %	0,0 %
D	420.338	26.144	0,6 %	179.708	42,8 %	1.292	0,3 %	212.272	50,5 %	0,6 %	420.338	100,0 %	0,1 %
E	371.552	23.215	1,0 %	196.455	52,9 %	1.784	0,5 %	186.852	50,3 %	1,0 %	371.805	98,9 %	0,3 %
F	156.107	9.718	1,7 %	102.322	65,5 %	1.328	0,9 %	79.396	50,9 %	1,7 %	156.116	99,9 %	0,5 %
G	121.324	1.453	3,5 %	89.154	73,5 %	2.067	1,7 %	59.382	48,9 %	3,6 %	121.324	100,0 %	1,3 %
H	43.280	2.209	7,3 %	35.488	82,0 %	1.565	3,6 %	21.512	49,7 %	7,0 %	43.339	97,4 %	2,0 %
I	53.650	631	21,9 %	62.639	116,8 %	5.923	11,0 %	27.123	50,6 %	21,8 %	53.698	92,9 %	8,0 %
J	3.462	22	100,0 %	68	2,0 %	1.768	51,1 %	1.768	51,1 %	100,0 %	3.462	100,0 %	
K	18.412	-	100,0 %	15.040	81,7 %	12.295	66,8 %	12.295	66,8 %	100,0 %	18.412		
Totalsum	2.139.001	222.402	1,5 %	946.975	44,3 %	29.491	1,4 %	1.075.745	50,3 %		2.139.807	99,6 %	0,5 %

Massemarked Eiendom, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A													
B	2.228.552	366.649	0,2 %	194.180	8,7 %	922	0,0 %	444.879	20,0 %	0,2 %	2.234.401	98,4 %	0,0 %
C	1.637.087	63.073	0,4 %	299.087	18,3 %	1.658	0,1 %	456.620	27,9 %	0,4 %	1.638.470	97,9 %	0,0 %
D	928.794	21.347	0,6 %	246.338	26,5 %	1.581	0,2 %	261.669	28,2 %	0,6 %	929.655	96,1 %	0,0 %
E	662.570	5.387	1,0 %	250.912	37,9 %	1.868	0,3 %	194.721	29,4 %	1,0 %	662.763	96,5 %	0,5 %
F	470.342	5.229	1,7 %	272.502	57,9 %	2.503	0,5 %	144.535	30,7 %	1,7 %	470.937	89,8 %	0,0 %
G	137.927	3.597	3,6 %	140.754	102,0 %	1.722	1,2 %	49.205	35,7 %	3,5 %	138.717	82,0 %	0,0 %
H	211.647	2.013	6,8 %	280.111	132,3 %	4.758	2,2 %	68.960	32,6 %	7,5 %	211.729	96,1 %	0,0 %
I	230.867	2.419	24,0 %	428.840	185,8 %	18.398	8,0 %	74.842	32,4 %	23,5 %	231.080	91,9 %	4,9 %
J	10.722	-	100,0 %	1.727	16,1 %	3.276	30,6 %	3.276	30,6 %	100,0 %	10.722		
K	13.598	-	100,0 %	-	0,0 %	2.364	17,4 %	2.364	17,4 %	100,0 %	13.598		
Totalsum	6.532.106	469.713	1,6 %	2.114.451	32,4 %	39.050	0,6 %	1.701.072	26,0 %		6.542.071	97,9 %	0,2 %

Massemarked øvrig, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før Engasjement før KF	Vektet KF	DR%	
A													
B	120.059	45.485	0,2 %	21.464	17,9 %	100	0,1 %	49.581	41,3 %	0,2 %	121.785	96,3 %	0,0 %
C	98.541	33.588	0,4 %	26.197	26,6 %	154	0,2 %	40.724	41,3 %	0,4 %	99.541	97,1 %	0,0 %
D	81.020	19.061	0,6 %	31.948	39,4 %	228	0,3 %	38.062	47,0 %	0,6 %	81.905	95,6 %	0,0 %
E	59.334	13.526	1,0 %	25.623	43,2 %	233	0,4 %	24.286	40,9 %	0,9 %	60.122	94,5 %	1,2 %
F	36.020	2.914	1,7 %	18.619	51,7 %	242	0,7 %	14.483	40,2 %	1,8 %	36.597	83,5 %	0,0 %
G	21.694	2.275	3,9 %	16.085	74,1 %	413	1,9 %	10.558	48,7 %	3,6 %	22.026	87,3 %	0,0 %
H	15.987	1.225	7,2 %	12.369	77,4 %	546	3,4 %	7.492	46,9 %	6,7 %	16.024	97,1 %	2,9 %
I	21.705	972	21,8 %	21.152	97,4 %	2.093	9,6 %	9.043	41,7 %	29,9 %	21.998	76,9 %	8,5 %
J	555	111	100,0 %	-	0,0 %	331	59,6 %	331	59,6 %	100,0 %	655	52,6 %	
K	2.293	-	100,0 %	-	0,0 %	1.520	66,3 %	1.520	66,3 %	100,0 %	2.293		
Totalsum	457.208	119.158	2,0 %	173.457	37,9 %	5.859	1,3 %	196.079	42,9 %		462.945	95,4 %	0,6 %

Konsern

Konsern

Spesialiserte foretak

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	556.859.880	6.187.614	0,1 %	97.448.360	17,5 %	184.975	0,0 %	123.266.231	22,1 %	0,1 %	556.860.080	100,0 %	0,0 %
B	221.739.372	2.504.182	0,5 %	96.753.761	43,6 %	313.305	0,1 %	62.683.040	28,3 %	0,4 %	221.762.264	99,1 %	0,0 %
C	131.126.887	190.772	0,9 %	52.635.060	40,1 %	260.209	0,2 %	28.724.273	21,9 %	0,6 %	131.233.939	64,1 %	0,0 %
D	339.477.622	31.594.927	1,4 %	148.312.808	43,7 %	1.016.490	0,3 %	73.150.670	21,5 %	1,3 %	339.896.251	98,7 %	0,9 %
E	385.253.685	10.685.844	2,5 %	238.593.844	61,9 %	2.346.339	0,6 %	94.498.282	24,5 %	1,7 %	385.336.388	99,2 %	0,4 %
F	549.939.059	17.884.112	4,5 %	197.222.354	35,9 %	3.342.921	0,6 %	74.994.386	13,6 %	2,2 %	550.193.068	98,6 %	0,4 %
G	299.673.071	3.130.592	6,0 %	296.935.028	99,1 %	5.574.279	1,9 %	93.253.307	31,1 %	3,5 %	299.710.837	98,8 %	0,3 %
H	75.255.862	7.362.364	8,7 %	62.813.545	83,5 %	1.543.090	2,1 %	17.799.174	23,7 %	6,1 %	75.291.877	99,5 %	1,7 %
I	22.325.163	8.045	14,1 %	13.227.058	59,2 %	401.554	1,8 %	2.854.838	12,8 %	11,3 %	22.330.320	60,9 %	16,2 %
J	13.670.466	487	30,1 %	43.424.359	317,7 %	2.513.732	18,4 %	8.373.571	61,3 %	30,0 %	13.670.953	50,0 %	
K	77.661.200	-	100,0 %	386.117.124	497,2 %	12.438.429	16,0 %	34.235.036	44,1 %	100,0 %	77.661.200		
Totalsum	2.116.122.386	73.361.325	2,7 %	1.536.034.941	72,6 %	29.750.348	1,4 %	490.566.577	23,2 %		2.117.087.096	98,7 %	1,0 %

SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-				-					-		0,0 %
B	304.212	111.719	0,2 %	77.028	25,3 %	189	0,1 %	85.532	28,1 %	0,0 %	364.864	64,8 %	1,7 %
C	2.315.717	535.944	0,4 %	831.898	35,9 %	2.398	0,1 %	644.442	27,8 %	0,0 %	2.531.767	71,3 %	0,0 %
D	1.282.721	322.708	0,6 %	649.118	50,6 %	2.580	0,2 %	416.756	32,5 %	0,0 %	1.510.379	58,6 %	0,3 %
E	1.954.635	545.808	1,0 %	1.092.513	55,9 %	6.188	0,3 %	606.863	31,0 %	0,0 %	2.221.394	67,2 %	0,6 %
F	3.119.541	539.822	1,7 %	2.049.405	65,7 %	16.660	0,5 %	915.439	29,3 %	0,0 %	3.292.060	75,8 %	2,1 %
G	2.516.387	498.934	3,5 %	2.452.526	97,5 %	32.709	1,3 %	918.179	36,5 %	0,0 %	2.604.661	85,0 %	1,6 %
H	953.642	78.950	6,3 %	1.494.251	156,7 %	33.707	3,5 %	558.863	58,6 %	0,0 %	988.956	69,1 %	7,8 %
I	737.636	229.269	23,1 %	1.227.497	166,4 %	58.409	7,9 %	280.583	38,0 %	0,0 %	793.171	80,5 %	12,0 %
J	10.283	3.744	100,0 %	913	8,9 %	2.317	22,5 %	2.317	22,5 %	0,0 %	13.927	50,7 %	
K	936.866	51.570	100,0 %	257.813	27,5 %	565.916	60,4 %	-	0,0 %	0,0 %	945.929	85,1 %	
Totalsum	14.131.641	2.918.467	3,1 %	10.132.962	71,7 %	721.073	5,1 %	4.428.974	31,3 %		15.267.109	72,0 %	2,1 %

Øvrige foretak

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd f	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	46.722.404	-	0,2 %	13.982.445	29,9 %	21.879	0,0 %	-			46.722.404		0,0 %
B	64.193.250	-	0,5 %	9.312.529	14,5 %	35.306	0,1 %	7.061.258	11,0 %	0,4 %	64.193.250	100,0 %	0,0 %
C	1.603.317	35.641	0,9 %	523.393	32,6 %	2.311	0,1 %	264.185	16,5 %	0,6 %	1.631.397	55,9 %	0,0 %
D	8.089.541	238.061	1,4 %	5.542.582	68,5 %	33.113	0,4 %	2.413.020	29,8 %	1,3 %	8.278.984	55,7 %	0,0 %
E	92.327.848	143.407	2,5 %	82.733.867	89,6 %	743.959	0,8 %	30.027.970	32,5 %	1,7 %	92.420.756	60,7 %	0,0 %
F	94.501.320	815.395	4,5 %	71.356.873	75,5 %	949.330	1,0 %	21.341.990	22,6 %	2,2 %	94.724.482	78,5 %	0,0 %
G	38.962	15.000	3,8 %	22.279	57,2 %	284	0,7 %	7.420	19,0 %	0,0 %	43.962	75,0 %	0,0 %
H	1.111.549	341.963	6,4 %	1.207.215	108,6 %	19.761	1,8 %	309.156	27,8 %	0,0 %	1.111.615	100,0 %	0,0 %
I	697.111	125.763	15,4 %	381.348	54,7 %	12.581	1,8 %	82.021	11,8 %	3,3 %	697.120	100,0 %	0,0 %
J	-	-		-		-		-			-		
K	316.748	53.750	100,0 %	-	0,0 %	143.054	45,2 %	-	0,0 %		316.748		
Totalsum	262.879.646	1.768.982	2,3 %	171.080.085	65,1 %	1.939.699	0,7 %	61.507.021	21,2 %		263.418.314	76,7 %	0,0 %

Massemarked Eiendom, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-		-		-	-	-	
B	1.071.507.264	260.043.964	0,2 %	67.103.488	6,3 %	319.436	0,0 %	152.536.549	14,2 %	0,2 %	1.071.508.252	100,0 %	0,0 %
C	994.671.063	46.768.719	0,4 %	121.297.829	12,2 %	677.297	0,1 %	183.336.508	18,4 %	0,3 %	994.672.049	100,0 %	0,0 %
D	786.098.544	3.036.027	0,6 %	181.643.620	23,1 %	1.179.670	0,2 %	188.463.231	24,0 %	0,6 %	786.098.647	100,0 %	0,1 %
E	724.736.666	1.912.691	0,9 %	230.465.412	31,8 %	1.706.527	0,2 %	182.896.597	25,2 %	0,9 %	724.736.937	100,0 %	0,2 %
F	321.943.262	920.706	1,6 %	138.027.466	42,9 %	1.240.717	0,4 %	77.127.096	24,0 %	1,6 %	321.943.300	100,0 %	0,3 %
G	85.834.666	671.598	3,6 %	53.752.360	62,6 %	669.926	0,8 %	18.495.383	21,5 %	3,6 %	85.834.666	100,0 %	1,3 %
H	69.221.700	311.640	7,1 %	62.248.986	89,9 %	1.105.005	1,6 %	15.284.884	22,1 %	6,7 %	69.221.738	100,0 %	2,6 %
I	104.510.298	1.248	25,9 %	122.268.736	117,0 %	5.410.881	5,2 %	21.341.552	20,4 %	26,3 %	104.510.298	100,0 %	8,7 %
J	16.854.892	256	100,0 %	1.068.948	6,3 %	3.622.070	21,5 %	3.622.070	21,5 %	99,1 %	16.854.892	100,0 %	
K	566.308	2.887	100,0 %	2.027.010	357,9 %	9.346	1,7 %	9.347	1,7 %	91,3 %	566.308	100,0 %	
Totalsum	4.175.944.664	313.669.736	1,4 %	979.903.856	23,5 %	15.940.876	0,4 %	843.113.216	20,7 %		4.175.947.087	100,0 %	0,2 %

Massemarked øvrig, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-		-		-	-	-	0,0 %
B	398.265	115.487	0,2 %	87.310	21,9 %	410	0,1 %	199.455	50,1 %	0,0 %	398.503	99,8 %	0,1 %
C	565.627	44.798	0,4 %	182.315	32,2 %	1.077	0,2 %	282.276	49,9 %	0,0 %	565.827	99,6 %	0,0 %
D	426.872	26.364	0,6 %	182.587	42,8 %	1.313	0,3 %	215.608	50,5 %	0,0 %	426.872	100,0 %	0,1 %
E	379.101	23.454	1,0 %	200.557	52,9 %	1.822	0,5 %	190.706	50,3 %	0,0 %	379.354	98,9 %	0,3 %
F	162.018	9.891	1,7 %	106.201	65,5 %	1.378	0,9 %	82.414	50,9 %	0,0 %	162.028	99,9 %	0,5 %
G	127.925	1.630	3,5 %	94.307	73,7 %	2.205	1,7 %	62.752	49,1 %	0,0 %	127.925	100,0 %	1,3 %
H	46.816	2.209	7,2 %	38.410	82,0 %	1.682	3,6 %	23.318	49,8 %	0,0 %	46.875	97,4 %	2,0 %
I	53.982	631	21,8 %	63.008	116,7 %	5.952	11,0 %	27.292	50,6 %	0,0 %	54.030	92,9 %	8,0 %
J	3.528	22	100,0 %	68	1,9 %	1.802	51,1 %	1.802	51,1 %	0,0 %	3.528	100,0 %	
K	18.412	-	100,0 %	15.040	81,7 %	12.295	66,8 %	12.295	66,8 %	0,0 %	18.412		
Totalsum	2.182.547	224.486	1,5 %	969.802	44,4 %	29.935	1,4 %	1.097.919	50,3 %		2.183.354	99,6 %	0,5 %

Massemarked Eiendom, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-		-		-	-	-	0,0 %
B	2.764.671	400.583	0,2 %	251.531	9,1 %	1.192	0,0 %	579.042	20,9 %	0,0 %	2.770.520	98,6 %	0,0 %
C	4.643.251	71.821	0,3 %	616.458	13,3 %	3.358	0,1 %	993.320	21,4 %	0,0 %	4.644.635	98,1 %	0,0 %
D	3.533.152	22.803	0,6 %	907.968	25,7 %	5.849	0,2 %	952.382	27,0 %	0,0 %	3.534.012	96,4 %	0,0 %
E	8.205.736	6.151	1,0 %	3.050.427	37,2 %	22.375	0,3 %	2.442.558	29,8 %	0,0 %	8.205.929	97,0 %	0,4 %
F	2.711.844	5.372	1,5 %	1.166.724	43,0 %	10.247	0,4 %	691.196	25,5 %	0,0 %	2.712.439	90,0 %	0,0 %
G	162.970	3.628	3,6 %	151.359	92,9 %	1.851	1,1 %	52.954	32,5 %	0,0 %	163.760	82,1 %	0,0 %
H	224.714	2.026	6,9 %	287.847	128,1 %	4.892	2,2 %	70.838	31,5 %	0,0 %	224.796	96,1 %	1,4 %
I	254.065	2.426	23,9 %	447.559	176,2 %	19.146	7,5 %	78.087	30,7 %	0,0 %	254.278	91,9 %	5,9 %
J	12.210	11	100,0 %	1.881	15,4 %	3.445	28,2 %	3.445	28,2 %	0,0 %	12.210		
K	13.598	-	100,0 %	-	0,0 %	2.364	17,4 %	2.364	17,4 %	0,0 %	13.598		
Totalsum	22.526.211	514.821	1,1 %	6.881.754	30,5 %	74.719	0,3 %	5.866.185	26,0 %		22.536.176	98,1 %	0,2 %

Massemarked øvrig, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD *)	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mnd før	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-		-		-	-	-	0,0 %
B	120.179	45.485	0,2 %	21.482	17,9 %	101	0,1 %	49.622	41,3 %	0,0 %	121.905	96,3 %	0,0 %
C	99.486	33.588	0,4 %	26.589	26,7 %	157	0,2 %	41.287	41,5 %	0,0 %	100.485	97,1 %	0,0 %
D	81.020	19.061	0,6 %	31.948	39,4 %	228	0,3 %	38.062	47,0 %	0,0 %	81.905	95,6 %	0,0 %
E	59.334	13.526	1,0 %	25.623	43,2 %	233	0,4 %	24.286	40,9 %	0,0 %	60.122	94,5 %	1,2 %
F	36.020	2.914	1,7 %	18.619	51,7 %	242	0,7 %	14.483	40,2 %	0,0 %	36.597	83,5 %	0,0 %
G	21.817	2.275	3,9 %	16.112	73,8 %	413	1,9 %	10.575	48,5 %	0,0 %	22.150	87,3 %	0,0 %
H	15.987	1.225	7,2 %	12.369	77,4 %	546	3,4 %	7.492	46,9 %	0,0 %	16.024	97,1 %	2,9 %
I	21.705	972	21,8 %	21.152	97,4 %	2.093	9,6 %	9.043	41,7 %	0,0 %	21.998	76,9 %	8,5 %
J	555	111	100,0 %	-	0,0 %	331	59,6 %	331	59,6 %	0,0 %	655	52,6 %	
K	2.293	-	100,0 %	-	0,0 %	1.520	66,3 %	1.520	66,3 %	0,0 %	2.293		
Totalsum	458.396	119.158	2,0 %	173.894	37,9 %	5.863	1,3 %	196.700	42,9 %		464.133	95,4 %	0,6 %

Predikert PD og observert mislighold (DR) i tabell 12 er snittberegnet i forhold til antall eksponeringer og ikke volumvektet. Predikert PD uttrykker beregnet misligholdssannsynlighet for engasjement som ikke var i mislighold ved inngangen av måleperioden.

Et engasjement på en personkunde, der realisasjonsverdi av bolig vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med pant i fast eiendom, men som øvrig massemarked.

3.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap og reduksjon av fremtidige inntekter som oppstår som følge av endringer i observerbare kurser eller priser på finansielle instrumenter - spesielt endringer i aksjepriser, renter (herunder kredittspreader) og valutakurser.

Markedsrisiko omfatter også risikoen for tap som skyldes endringer i markedsprisen på finansielle derivater som futures, opsjoner, og finansielle derivater basert på noe annet enn verdipapirer - som for eksempel råvarer.

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, som funding, rente- og valutahandel.

Markedsrisiko kontrolleres gjennom daglig oppfølging av både risikoeksponeringer mot rammer fastsatt av styret og løpende analyser av utestående posisjoner. Avdeling for risikostyring rapporterer månedlig til styret status på etterlevelsen av styrevedtatte rammer. Det er etablert detaljerte rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene samt ramme for spreadrisiko.

Konsernet definerer rammer for eksponering i egenkapitalinstrumenter med utgangspunkt i stresstester basert på Finanstilsynets scenarier. Rammene gjennomgås minst en gang i året og vedtas årlig av bankens styre.

Til beregning av bankens markedsrisiko benyttes Finanstilsynets modeller for markeds- og kredittrisiko. Disse modellene stresstester bankens markedsrisiko ut i fra tradisjonelle risikomål for eksponering med tillegg for risikofaktorene risikospredning og markedslivviditet. Risikofaktorene gjennomgås kvartalsvis.

Markedsrisiko stresstestes og rapporteres til styret månedlig.

Aksjerisiko er risikoen for tap i posisjoner som følge av endringer i aksjekurser. Denne risikoen er knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende. Aksjerisikoen vurderes som moderat.

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i markedrentene i finansielle markeder. Renterisiko oppstår hovedsakelig fra fastrenteutlån og finansiering i fastrentepapirer. Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en renteendring på ett basispunkt. Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsbånd, og det er egne rammer for renteeksponering innenfor hvert løpetidsbånd i tillegg til egen ramme for samlet renterisiko.

Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort, og konsernets renterisiko er lav til moderat.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som oppstår gjennom endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutasortene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i enkeltvaluta. Valutarisikoen vurderes som lav.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i markedsverdi/realistisk verdi av obligasjoner som en konsekvens av økte risikopåslag i prisingen av disse obligasjonene. Kredittrisikoen i obligasjonsporteføljen styres med utgangspunkt i en evaluering av de enkelte utstedere. I tillegg har banken en egen ramme for samlet spreadrisiko for samtlige obligasjoner. Banken beregner spreadrisikoen basert på Finanstilsynets modul for markeds- og kredittrisiko, der samlet tapspotensial er summen av tapspotensialer

beregnet for hver enkelt kredittrisikoeksponering. Tapspotensialet for den enkelte kreditteksponering beregnes med utgangspunkt i rating og durasjon. Obligasjonsrisikoen vurderes som moderat.

3.3 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering.

Styring

Bankens finansavdeling er ansvarlig for konsernets finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret. Konsernet styrer sin likviditet samlet ved at Finansavdelingen både har ansvaret for å finansiere banken og datterselskapene.

Styringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som skal gjenspeile konsernets moderate risikoprofil. Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige markeder med både bankspesifikke og næringsmessige krisescenarier, samt en kombinasjon av disse. Likviditetsstyringen inkluderer også stresstester der man simulerer likviditetseffekten av forskjellige hendelser i markedet. Resultatet av slike stresstester inngår i grunnlaget for konsernets og alliansens beredskapsplaner for likviditetsstyring.

Risikomåling

Bankens styre behandler likviditetsstrategien årlig, og fastsetter rammer som hensyntar behovet for langsiktighet og balanse i likviditetsanskaffelsen. Banken har som overordnet mål å kunne overleve i 12 måneder med ordinær drift uten ny ekstern finansiering.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Banken reduserer sin likviditetsrisiko gjennom en spredning av innlån på ulike markeder, innlånskilder og instrumenter samt ved bruk av langsiktige innlån. En for stor grad av konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer. SpareBank 1 SMN blir kredittvurdert av Moody's og Fitch Ratings som et element i å sikre finansiering til akseptable priser fra markedet. Banken benytter SpareBank 1 Boligkreditt som en viktig finansieringskilde for bankens boligfinansiering. Banken vil fortsette å benytte selskapet fremover fordi SpareBank 1 Boligkreditt har god rating, er en hyppig utsteder og har vist seg i stand til å hente inn nye innlån også i krevende markeds situasjoner, hvor mindre foretak kan møte større utfordringer.

Likviditeten i SpareBank 1 SMN er tilfredsstillende. Bankens likviditet måles jevnlig mot likviditetsindikatoren for en referanseportefølje som er definert av Finanstilsynet. Bankens likviditetsstrategi angir et maksimalt avvik mot denne porteføljen. Banken har holdt seg innenfor disse rammene i hele 2017.

Finansdepartementet fastsatte nye kvantitative krav til likviditetsreserver for banker 25. november 2015. Kravet til LCR innebærer at et foretak til enhver tid skal ha en likviditetsreserve på minst 100 prosent, det vil si at beholdning av likvide eiendeler minst skal tilsvare netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode på 30 kalenderdager. Kravet til likviditetsreserve innføres med 80 prosent fra og med 31. desember 2016 og 100 prosent fra og med 31. desember 2017.

Porteføljinformasjon

Tabell 13 - Minimumskravet til ansvarlig kapital for markedsrisiko, herunder posisjonsrisiko, motpartsrisiko, oppgjørsmisiko, valutarisiko og varerisiko

	Konsolidert	Morbank
Posisjonsrisiko	40	16
Egenkapitalinstrumenter	22	0
Gjeldsinstrumenter	18	16
Andeler i verdipapirfond	0	0
Derivater	0	0
Kredittderivater	0	0
Emisjoner	0	0
Motpartsrisiko (I handelsporteføljen)		
Oppgjørsmisiko		
herav 5 - 15 dager	0	0
herav 16-30 dager	0	0
herav 31-45 dager	0	0
herav > 45 dager	0	0
Valutarisiko	1	0
Varerisiko		
Sum	41	16

Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen:

Tabell 14 - Opplysninger om investeringer fordelt etter formål

(mill kr)	2017
Til virkelig verdi over resultat	521
Børsnoterte	255
Unoterte	266
Tilgjengelig for salg	67
Børsnoterte	0
Unoterte	67
Virksomhet holdt for salg - herav aksjer	
Unoterte	49
Sum aksjer og andeler	637

Tabell 15 - Oversikt over motpartsrisiko for derivater

Sum valuta- og kontraktssum	Kontraktssum	Virkelig verdi	
		Eiendeler	Forpliktelse
Sum rentederivat	220.645	3.314	-2.693
Sum egenkapitalinstrumenter	1.573	23	-2
Sum varerelaterte kontrakter	246	60	-60
Sum valutaderivat	15.375	407	-122
Påløpte renter		548	-466
Sum	237.839	4.352	-3.343

3.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, systemer, menneskelig feil eller eksterne hendelser. Eksempler på slike hendelser kan være feil som begås av ansatte, det kan forekomme svakheter i produkter, prosesser eller systemer, eller banken kan påføres tap utenfra gjennom bl.a. bedragerier, brann og naturskader.

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentlige av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet.

SpareBank 1 SMN har etablert en egen policy for styring av operasjonell risiko. Policyen gir føringer for bankens overordnede holdninger til styringen av den operasjonelle risikoen, og skal sikre at denne styres på en effektiv og hensiktsmessig måte. Den operasjonelle risikoen skal være lav, og styringen skal sikre at risikoen for uønskede tap reduseres.

Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå i SpareBank 1 SMN. Ledernes viktigste hjelpemidler i arbeidet er faglig innsikt og lederkompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingsystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger bidrar også til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet. Eventuelle svakheter og forbedringstiltak rapporteres oppover i organisasjonen.

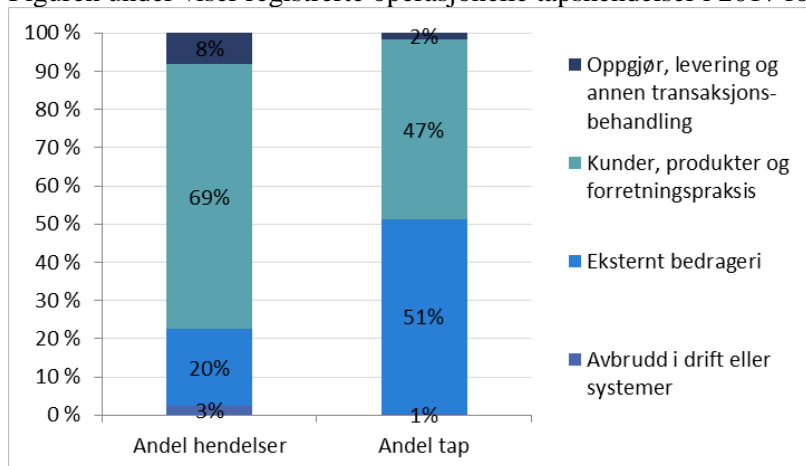
SpareBank 1 SMN legger vekt på fullmaktstrukturer, gode rutinebeskrivelser og godt definerte ansvarsforhold gjennom leveranseavtaler mellom de ulike avdelingene som elementer i et rammeverk for å håndtere den operasjonelle risikoen.

Styret holdes oppdatert på status for operasjonell risiko gjennom blant annet gjennom kvartalsvise risikorapporter og den årlige internkontrollrapporteringen. I tillegg mottar styret en årlig uavhengig vurdering fra intern revisor på konsernets risiko og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende.

I arbeidet med å sikre en kontinuerlig forbedring i alt SpareBank 1 SMN gjør, benyttes et eget registrerings- og oppfølgingssystem. Dette systemet bidrar til en bedre struktur og oppfølging av risiko, hendelser og forbedringsområder. Dette systemet, sammen med den rapporteringen som gjennomføres, utgjør en viktig erfaringsbase for operasjonell risiko. Alle operasjonelle hendelser som potensielt kan medføre tap eller der tap har oppstått, registreres i basen. Forbedringstiltak skal vurderes og iverksettes der dette finnes hensiktsmessig.

Det er anlagt et bredt forsikringsprogram som vil fange opp vesentlige deler av tapene ved større hendelser og katastrofer. For disse hendelsene er det tegnet ansvars- og kriminalitetsforsikringer samt eiendoms-, innbo- og løssøreforsikringer. I tillegg er det tegnet flere typer personalforsikringer. Forsikringene er meget kostnadseffektive og tar primært sikte på å dekke større tapshendelser.

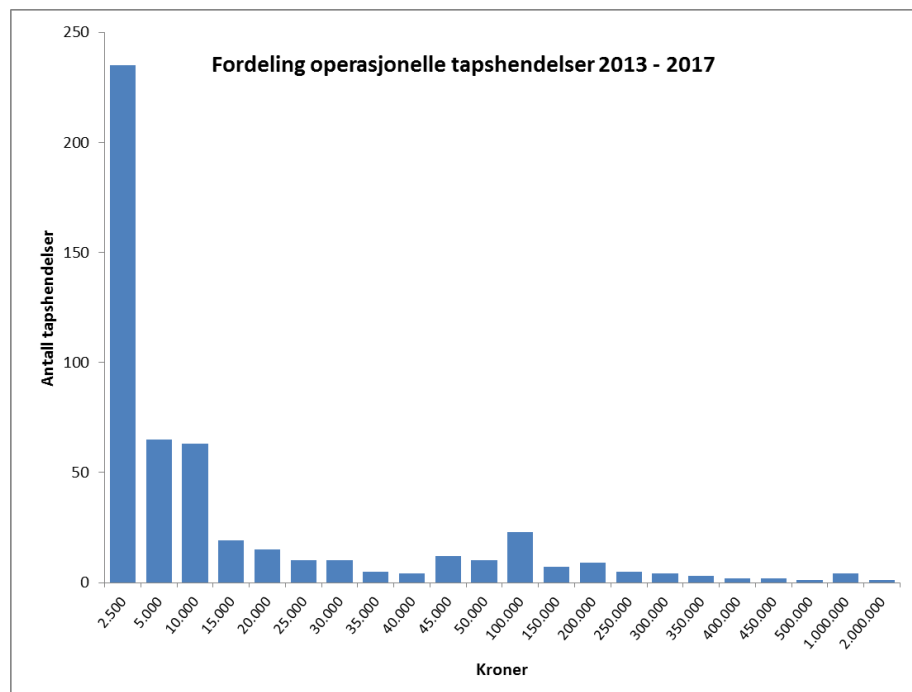
Figuren under viser registrerte operasjonelle tapshendelser i 2017 fordelt på gjeldende Basel kategorier:

Figur 8 – Registrerte uønskede hendelser 2017 fordelt etter Basel kategorier

Registrerte uønskede hendelser i 2017 viser at andel tapshendelser er størst innenfor kategorien *Kunde-, produkt- og forretningspraksis*, mens det er kategorien *Eksternt bedrageri* som har den høyeste andelen i bokførte tap i kroner.

Figuren under viser fordeling av de faktisk operasjonelle tapene i SpareBank 1 SMN fordelt i ulike intervaller i perioden 2013 til 2017. Figuren viser at hovedvekten av de operasjonelle tapshendelsene er lave, og at om lag 75 % av tapshendelsene er under kr. 10.000,-.

Figur 9 – Fordeling av operasjonelle tapshendelser i perioden 2012 til 2016

Compliancerisiko

Compliancerisiko er risikoen for manglende etterlevelse av regelverket som regulerer virksomheten. Ved manglende etterlevelse kan konsekvensen være at SpareBank 1 SMN pådrar seg offentlige sanksjoner, økonomisk tap eller tap av omdømme.

Compliance-funksjonen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Funksjonen identifiserer, vurderer og gir anbefalinger, samt overvåker og rapporterer innenfor regulatoriske rammeverk som gjelder SpareBank 1 SMN. Funksjonen ledes av juridisk direktør som rapporterer til konsernsjefen og styret.

Utvikling i compliancerisiko 2017

Det er en økende regulatorisk styring av finanssektoren og fokus på compliance. SpareBank 1 SMN viderefører AML-prosjektet påbegynt i 2015 hvor målet er god kvalitet i risikoanalyser og operasjonalisering av aktivitet knyttet til arbeidet med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering i organisasjonen. I tillegg er det etablert en egen funksjon med ansvar for operasjonalisering av AML innenfor forretningsområdene.

Prioriterte områder fremover i tillegg til AML er ivaretagelse av kunders personvern (POL) i en tid hvor teknologisk utvikling og økt konkurranse fra aktører utenfor finansbransjen fordrer relevante initiativ mot kunden i flere kanaler.

Styring og måling av compliancerisiko

SpareBank 1 SMN compliancepolicy vedtas av styret og beskriver hovedprinsipper for ansvar og organisering. Compliancerisiko i konsernet skal være lav.

Konsernet skal etterleve gjeldende regelverk for virksomheten som utøves. Risikobasert tilnærming ved utøvelse av compliance-funksjonen er tilpasset overordnet strategi, produkt- og tjenestespekter, og omfang ved aktiviteten.

Konsernets compliance-funksjon har et overordnet ansvar for å følge opp compliancerisiko ved forebyggende og kontrollerende tiltak. Årsplanen viser planlagte aktiviteter. Ansvarlig leder rapporterer kvartalsvis til konsernsjefen og styret.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlig for å sikre at alle aktiviteter innenfor sine enheter utføres i samsvar med gjeldende regelverk og skal løpende dokumentere dette. Ledere skal påse at ansatte har nødvendig kunnskap og kompetanse til å utøve sine oppgaver innenfor gjeldende regelverk. Alle medarbeidere er ansvarlige for daglig etterlevelse.

Alle forretningsområder og støttefunksjoner, samt datterselskap skal ivareta compliance ved operasjonalisering av compliancepolicy og identifiserte compliancerisikoer vedtatt ved styret. Funksjon for overvåkning av tiltak mot hvitvasking (AML) er ivaretatt særskilt ved etablering av egen ansvarlig for operasjonalisering av AML. Ansvarlig for compliance har ansvar for rapportering av compliancerisiko og eventuelle brudd på lover og forskrifter som SpareBank 1 SMN er underlagt.

Metode

Morbanken benytter sjablongmetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko, mens en for datterselskap benytter basismetoden.

4. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

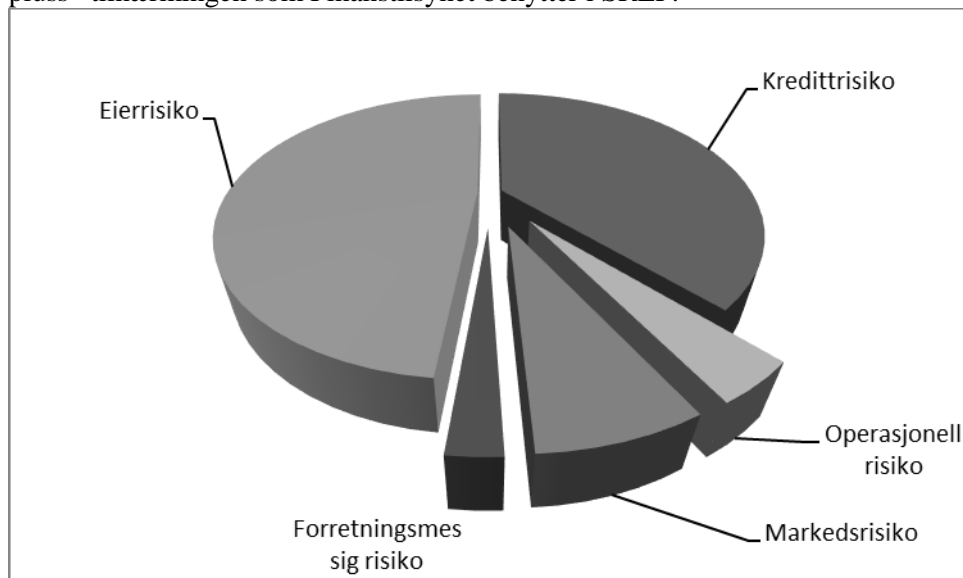
4.1 Oppsummering

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den økonomiske kapitalen i utgangspunktet skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av en ett års horisont. For eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er det imidlertid lagt til grunn et konfidensnivå på 99,5 prosent som er i tråd med krav i Solvency II-regelverket.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av økonomisk kapital, men beregningen forutsetter allikevel i noen tilfeller bruk av kvalitative vurderinger.

I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital på de ulike risikogruppene med utgangspunkt i risikoeksponering pr 31.12.17. Ved årsskiftet er det beregnet økonomisk kapital for kreditt- markeds-, operasjonell-, eier- og forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko).

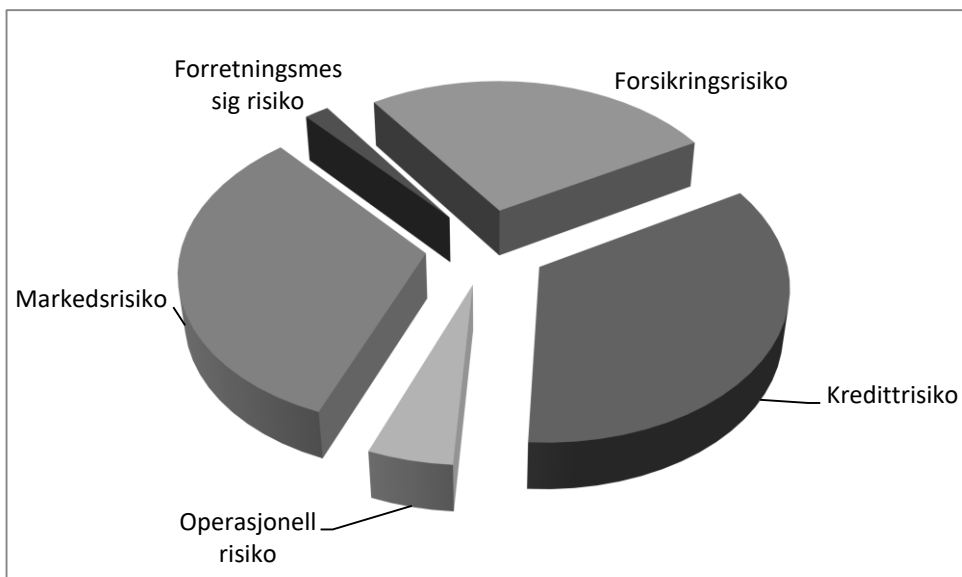
Beregningene er gjort med utgangspunkt i interne risikovurderinger, og bygger således ikke på den "Pilar 1 pluss"-tilnærmingen som Finanstilsynet benytter i SREP.

Figur 10 - anvendelse av økonomisk kapital pr risikoområde

Eierrisiko utgjør en vesentlig del av kapitalanvendelsen i SMN. I figuren nedenfor er eierrisikoen fordelt på de ulike risikogruppene. Kredittisiko utgjør den vesentligste delen av risikoeksponeringen. SMN er indirekte eksponert for kredittisiko via BN Bank ASA, SpareBank 1 Gruppen, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt.

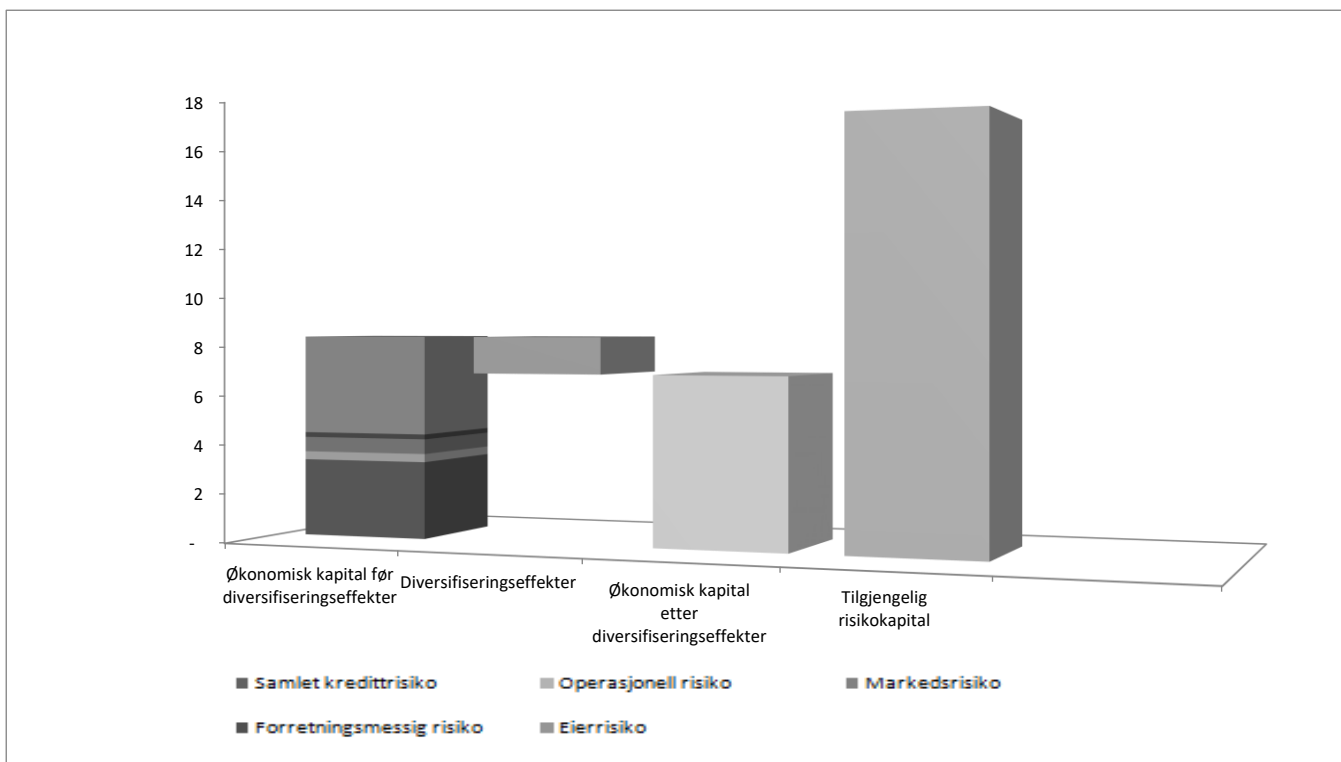
I tillegg utgjør markedsrisiko en vesentlig risikotype. Dette er i hovedsak eksponeringer i datterselskapene SMN Invest og SpareBank 1 Markets, samt eksponeringer i SpareBank 1 Gruppen.

Figur 11 - eierrisiko fordelt pr risikotype

Figuren nedenfor viser økonomisk kapital pr. 31.12.16. I tillegg er det gjort en sammenligning av behovet for økonomisk kapital mot faktisk egenkapital justert for goodwill og fondsobligasjon (hybridkapital) pr. 31.12.16.

Figur 12 - behov for økonomisk kapital ift tilgjengelig egenkapital

Totalt behov for økonomisk kapital pr. 31.12.17 er beregnet til 8,4 mrd. kroner før diversifiseringseffekter. Når en tar hensyn til diversifiseringseffekter mellom risikogrupperne er behovet for økonomisk kapital beregnet til 6,9 mrd. kroner. Diversifiseringseffekten viser den risikoreducerende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. En vesentlig del av diversifiseringseffektene er knyttet til aktiviteter i forsikringsvirksomheten.

Tilgjengelig tapsabsorberende kapital inkludert fondsobligasjon utgjorde 17,2 mrd. kroner ved årsskiftet.

SpareBank 1 SMN har i kapitlene nedenfor redegjort nærmere for rammeverk og styring av de risikotypene som ikke dekkes av Pilar 1 Minimumskrav til ansvarlig kapital samt gi en nærmere beskrivelse av beregningen av økonomisk kapital for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko der den avviker fra de regulatoriske beregningene.

4.2 Kredittrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av kredittrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.1.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Konsernet bruker i all hovedsak de samme modeller og tilnærminger ved beregning av økonomisk kapital som ved beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital. Hovedforskjellene er beskrevet i kapittel 5.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for kredittrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.3 Markedsrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av markedsrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.2.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Konsernet rapporterer regulatorisk kapital (pilar 1) i henhold standardmetoden for markedsrisiko. Det beregnes økonomisk kapital for rente-, valuta- og verdipapirrisiko for SpareBank 1 SMN. Grunnlaget for beregningen er stresstester som tar utgangspunkt i scenario med stor markedsforstyrrelse. Måling av økonomisk kapital er et viktig verktøy i forbindelse med intern rammestyring og kapitalallokering.

Beregningene av økonomisk kapital avviker ikke bare modellmessig, men også porteføljemessig fra de regulatoriske kapitalberegningene. Dette skyldes blant annet at de interne beregningene av økonomisk kapital inkluderer renterisiko utenfor handelsporteføljen, hvilket ikke er underlagt standardmetodens minimumskrav til kapital.

Tabellen nedenfor illustrerer den resultatmessige effekten av stresstest utført ved full rammeutnyttelse. Risikoaktivitetene knyttet til handel i valuta, renter og verdipapirer vil skje innenfor de til enhver tid vedtatte rammer, fullmakter og kredittlinjer på motparter. SpareBank 1 SMN har moderat renterisiko, og tar i svært begrenset omfang aktivt renterisiko i forbindelse med handelsaktivitetene. Virksomhetens inntekter skal i størst mulig grad skapes i form av kundemarginer. Dette for å oppnå størst mulig stabilitet og sikkerhet i inntjeningen.

Tabell 16 - rammer for markedsrisiko

Hovedramme	Markedsstress	Estimert resultat effekt i mnok
Valutaeksponering	10-20% endring	41
Renteeksponering	200 bp v parallellskift	132
Spreadrisiko	Finanstilsynets modul	350
Ramme aksjerisiko	30-48 % verdifall	490

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for markedsrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.4 Operasjonell risiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av operasjonell risiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.4.

Økonomisk kapital

Kapital for operasjonell risiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter pilar 2. Kapitalbehovet er beregnet med utgangspunkt i sjablongmetoden for morbanken og basismetoden for datterselskap. I tillegg vurderer konsernet behovet for påslag i kapitalbehovet knyttet til kvaliteten på styring og kontroll.

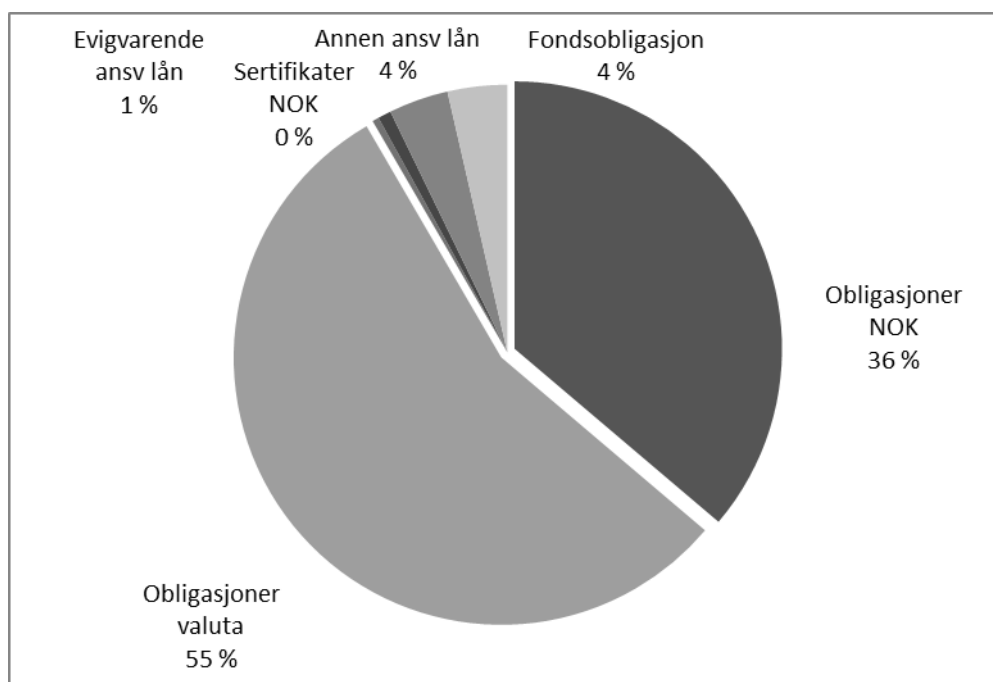
4.5 Likviditetsrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av likviditetsrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.3.

Sprednings- og løpetidsinformasjon

Figurene nedenfor illustrerer spredningen i konsernets innlånskilder og -markeder per 31.12.2017.

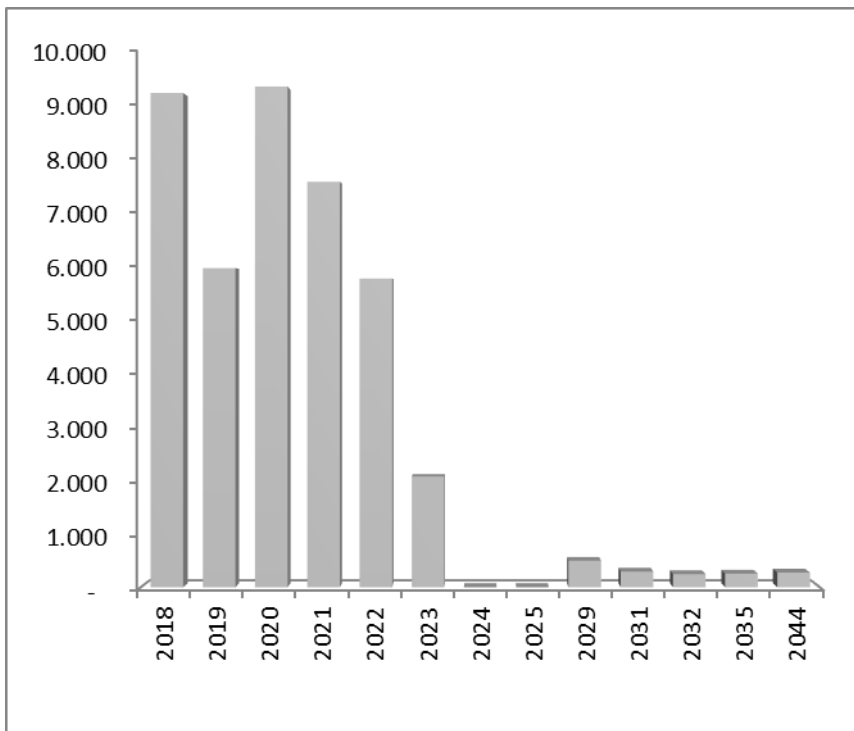

Figur 13 - sammensetning av pengemarkedsfinansiering

Innlån via EMTN (bankens juridiske program for innlån i Europa) står for 55 prosent av totale innlån. Denne gruppen består av både åpne og rettede lån.

Ved utgangen av 2017 var konsernets LCR (liquidity Coverage Ratio) på 164 % og NSFR (Net Stable Funding Ratio) på 132 %

Figuren nedenfor illustrerer innlånsporteføljens forfallstruktur fra og med årsslutt 2017.

Figur 14 - forfallsprofil markedsfinansiering (tall i mrd nok)

Økonomisk kapital

Banken holder ikke økonomisk kapital for likviditetsrisiko.

4.6 Eierrisiko

Definisjon

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SMN blir påført negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SMN har en vesentlig eierandel og innflytelse. SpareBank 1 SMN har i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen, BN Bank ASA, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort.

Styring og kontroll

SpareBank 1-bankene driver alliansesamarbeidet og utvikling av produktselskaper gjennom det felles eide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. SpareBank 1 Gruppen AS eies av SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Hedmark, Samarbeidende Sparebanker AS, samt

Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO. SpareBank 1 SMN sin eierandel i Sparebank 1 Gruppen er 19,5 prosent.

SpareBank 1 Gruppen har også administrativt ansvar for samarbeidsprosessene i bankene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/ utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt. Alliansen driver også utviklingsarbeid gjennom tre kompetansesentra innenfor Læring (Tromsø), Betaling (Trondheim) og Kredittmodeller (Stavanger).

I styret i SpareBank 1 Gruppen møter administrerende direktører fra eierbankene SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Hedmark og Samarbeidende Sparebanker AS i egenskap av deres eierskap. Eiernes administrerende direktører er også styremedlemmer i Styret for Alliansesamarbeidet.

SpareBank 1 Boligkreditt AS driver som kredittforetak etter konsesjon gitt av Finanstilsynet. Det er eiet av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Foretaket ble startet 18. august 2005. Den enkelte sparebanks eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS er basert på andelen overførte lån fra den respektive eierbank. SpareBank 1 SMNs eierandel i 2016 var på 19,9 prosent og SpareBank 1 SMN er representert i henholdsvis styret, representantskapet og Generalforsamlingen.

Metode for beregning av økonomisk kapital

SpareBank 1 SMN beregner økonomisk kapital for eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen med utgangspunkt i SpareBank 1 Gruppens egen kapitalvurderingsprosess og vurderinger av økonomisk kapital.

Økonomisk kapital for eierrisikoen for øvrige tilknyttede selskap tar utgangspunkt i selskapene interne kapitalvurderingsprosesser. Figur 12 viser sammensetningen av eierrisikoen ved utgangen av 2017.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for eierrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.7 Forretningsrisiko

Definisjon

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeferd.

Styring og kontroll

Forretningsrisikoen styres gjennom strategiske analyser av bl.a. eksterne markedsituasjoner og mulige endringer i rammebetingelsene. Konsernet er opptatt av å utvikle et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser.

SpareBank 1 SMN er godt posisjonert til å møte nye utfordringer. Konsernet har gjennom mange år vist betydelig omstillingsevne og vilje. Konsernet har over tid utviklet kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenking i utvikling av sine produkter og tjenester.

Metode for beregning av økonomisk kapital

Beregning av økonomisk kapital tar utgangspunkt i volatiliteten i den delen av SpareBank 1 SMN sine inntekter og kostnader hvor det ikke er allokert kapital gjennom andre risikokategorier. Volatiliteten beregnes på bakgrunn av elementer som mulig endring i kundeferd som følge av alvorlig økonomisk tilbakeslag, endring i konkurransesituasjon eller produktinnovasjon.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for forretningsrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.8 Strategisk risiko

Definisjon

Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.

Styring og kontroll

SpareBank 1 SMN har årlig en strategiprosess som involverer styre, ledelsen og divisjonene i arbeidet. En sentral del av strategiprosessen er å evaluere konsernets styrker, svakheter, trusler og muligheter. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for de neste 3 år med en tilhørende forretningsplan.

Konsernledelsen foretar både månedlig og kvartalsvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. Det foretas også en periodisk oppfølging av strategisk retning og det strategiske risikobildet i styret.

Det foretas løpende overvåking av endring i risikobildet knyttet regulatoriske endringer i rammebetingelsene.

Metode for beregning av økonomisk kapital

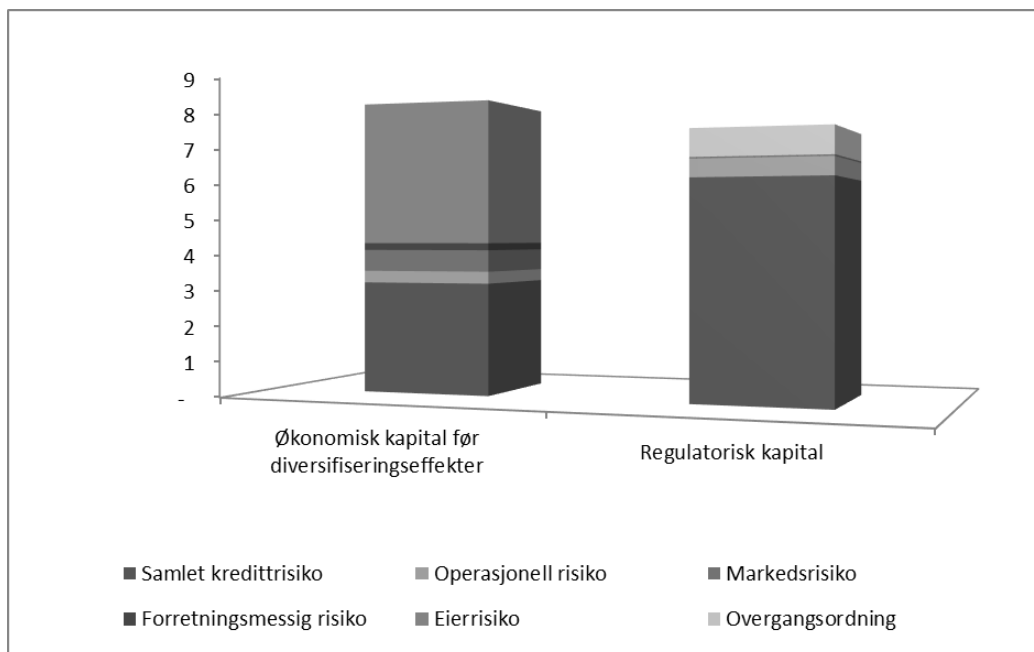
SpareBank 1 SMN beregner økonomisk kapital basert på en risikoanalyse av konsernets strategiske risikobilde med tilhørende scenarioanalyser.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for strategisk risiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV

I grafen nedenfor er det gjort en sammenligning mellom minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) og behovet for økonomisk kapital (Pilar 2). Det er også redegjort for hovedårsaken til forskjellene mellom de to pilarene.

Figur 15 - sammenligning økonomisk vs regulatorisk kapitalbehov

Hovedforskjellene mellom økonomisk kapital (Pilar 2) før diversifiseringseffekter på 8,0 mrd. kroner og minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) på 7,6 mrd. kroner (før overgangsregler) skyldes i hovedsak:

- **Kreditrisiko:**
    - *PD:* Ved beregning av økonomisk og regulatorisk kapitalbehov, benyttes PD for den enkelte motpart. På grunn av særskilte krav til sikkerhetsmarginer er nivået på den regulatoriske PD høyere enn den økonomiske.
    - *Tapsgrad Gitt Mislighold (LGD):* For IRB-eksponeringer mot massemarked er det definert et gulv på LGD på 20 %, dette medfører at gjennomsnittlig LGD er høyere for regulatoriske formål enn det bankens interne modeller tilsier.

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur. SpareBank 1 SMN sine interne estimater for Tapsgrad Gitt Mislighold er vesentlig lavere enn de myndighetsfastsatte gulvverdiene for boliglånporteføljen.

  - *Konsentrasjonsrisiko:* IRB-regelverket forutsetter at utlånsporteføljene er så godt diversifisert at hvert enkelt engasjement isolert sett ikke påvirker risikoen i porteføljen. Denne forutsetningen er troverdig i forhold til eksponeringer mot PM-engasjementer, men bedriftsmarkedsporteføljen har konsentrasjoner, både i forhold til store enkeltengasjement og i forhold til bransjesammensetning. Banken beregner derfor behovet for økonomisk kapital for å hensynta konsentrasjonsrisiko knyttet til størrelse og bransje.
- *Eierrisiko:* Det beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for eierrisiko i datterselskaper og tilknyttede selskaper tilsvarende 4,0 mrd nok. Det foretas proporsjonal konsolidering av kapitalkravet i selskapene BN Bank, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt. Eierpostene i SpareBank1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort går til fradrag med 100 % i konsernets rene kjernekapital for den del som overstiger 10 % av konsernets rene kjernekapital. Den delen av eierandelen som ikke går til fradrag i ren kjernekapital gis en risikovekt på 250 %.
  - *Forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko):* Det beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko), mens denne ikke er egen risikoform ved beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.
  - *Diversifiseringseffekter:* Diversifiseringseffekter oppstår fordi ulike aktivaklasser/risikotyper ikke er perfekt korrelert. Det medfører at det samlede kapitalbehovet er lavere enn summen av kapitalbehov for hver enkelt risikokategori. I vurderingen av nødvendig økonomisk kapital hensyntar banken disse

effektene. Diversifiseringseffektene tar utgangspunkt i observerte korrelasjoner, disse er så justert for å hensynta risikoen for at korrelasjonen vil bli sterkere i en nedgangskonjunktur.